RUIMTE VOOR INCLUSIEF GROEN

GROENVISIE
GEMEENTE STADSKANAAL

RUIMTE VOOR INCLUSIEF GROEN

GROENVISIE GEMEENTE STADSKANAAL

Colofon:

Samenstelling: Niek Heijnen

Tekenwerk: Gemeente Stadskanaal en Witteveen Groenprojecten en Advies, tenzij anders vermeld

Foto's: Gemeente Stadskanaal en Witteveen Groenprojecten en Advies, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de samenstellers en in overleg met de opdrachtgever. Deze uitgave is met grote zorgvuldigheid samengesteld. De samenstellers en de opdrachtgever zijn niet aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van onjuistheden en/of onvolkomenheden ten gevolgde van het gebruik van deze uitgave.

Auteur	**Datum**	**Versie**	**Documentnummer**
N. Heijnen	Oktober 2020	Concept	
Editor			
J. Dijk	November 2021	Definitiefconcept	D/21/233571

INHOUD

INLEIDING 5

AANLEIDING 5
DOEL 5
POSITIE EN STATUS 5

A. GROENVISIE 7

1. AMBITIE 7
WAT GAAN WE DOEN? 7
HOE GAAN WE DAT DOEN? 8
2. BOUWSTENEN VOOR INCLUSIEF GROEN 9
GROEN EN IDENTITEIT 9
GROEN EN LEEFBAARHEID 11
GROEN EN NATUUR 13
GROEN EN KLIMAAT 15

B. GROENBELEID 17

1. GROENNETWERK STADSKANAAL 17
2. GEBIEDSTYPEN 18
3. BEHEERNIVEAUS 19
4. BEHEERTYPEN 21
I. CENTRUMFUNCTIE 22
CULTUURBEPLANTING 22
BERMEN EN BERMBEPLANTING 23
II. WOONWIJKEN 25
CULTUURBEPLANTING 25
BERMEN EN BERMBEPLANTING 26
GRASVELDEN 26
BOS EN STRUWEEL 28
III. LANDELIJK GEBIED 29
BERMEN EN BERMBEPLANTING 29
BOS EN STRUWEEL 29
IV. OVERIG 30
SPORTVELDEN EN BEGRAAFPLAATSEN 30
RECREATIE EN NATUUR 30
5. BEWUST BEHEER EN ONDERHOUD 31
GAZON 31
BLOEMRIJK GRASLAND / TIJDELIJKE BLOEMVELDEN 33
RUIGTEKRUIDEN 33
STRUWEEL EN BOS(PLANTSOEN) 35

C. BOMENBELEID 36

1. HUIDIGE SITUATIE 36
KWALITEIT EN KWANTITEIT 36
INDELING BOMEN NAAR GROOTTE 44
SORTIMENTSKEUZE 46
SNOEIBEELD 47
2. JURIDISCH KADER 49
3.HUIDIGE KNELPUNTEN EN RISICO'S 50
4. TOEKOMSTBEELD 53

D. COMMUNICATIE 59

E. AANBEVELINGEN 60

BIJLAGEN 62

BIJLAGE I: SPEERPUNTEN STADSKANAAL 62
BIJLAGE II: BOUWSTENEN VOOR INCLUSIEF GROEN 64
BIJLAGE III: EERSTE OPZET GROENNETWERK STADSKANAAL 65
BIJLAGE IV: CHECKLIST HERSTELLEN OF VERVANGEN 67

INLEIDING

De gemeente Stadskanaal is een groene gemeente. Stadskanaal heeft meer vierkante meter groene buitenruimte per inwoner dan in vergelijkbare gemeentes. Dit document beschrijft de visie waarmee de gemeente richting, functie en betekenis geeft aan haar groene buitenruime. Groen is een belangrijke bouwsteen voor een prettige, gezonde en duurzame leefomgeving. Hiernaast biedt het kansen voor klimaatadaptatie en biodiversiteit, dit sluit aan bij de wens voor meer natuurlijke kwaliteit en het steeds groter wordende watervraagstuk. Vervolgens wordt de groenvisie uitgewerkt in groenbeleid en bomenbeleid.

AANLEIDING

in het gemeentebudget (2020), is er geruime tijd geen groen vervangen in de gemeente Stadskanaal. Dit heeft ervoor gezorgd dat de kwaliteit van het groen achteruit is gegaan. Dit zag (en zie) je terug in de beeldkwaliteit, maar ook in de kosten van het (achterstallig)onderhoud. Om de groene buitenruimte van Stadskanaal een impuls te geven is er eerder een budget hiervoor vrijgemaakt. Als logische vervolgstap zal er groenbeleid moeten worden opgesteld. Een groenbeleid brengt de kansen en sterktes in kaart en biedt kaders om groeninrichtingen optimaal te benutten.

Als basis voor de groene invulling van Stadskanaal is de gebiedsindeling gehanteerd zoals opgenomen op de volgende pagina.

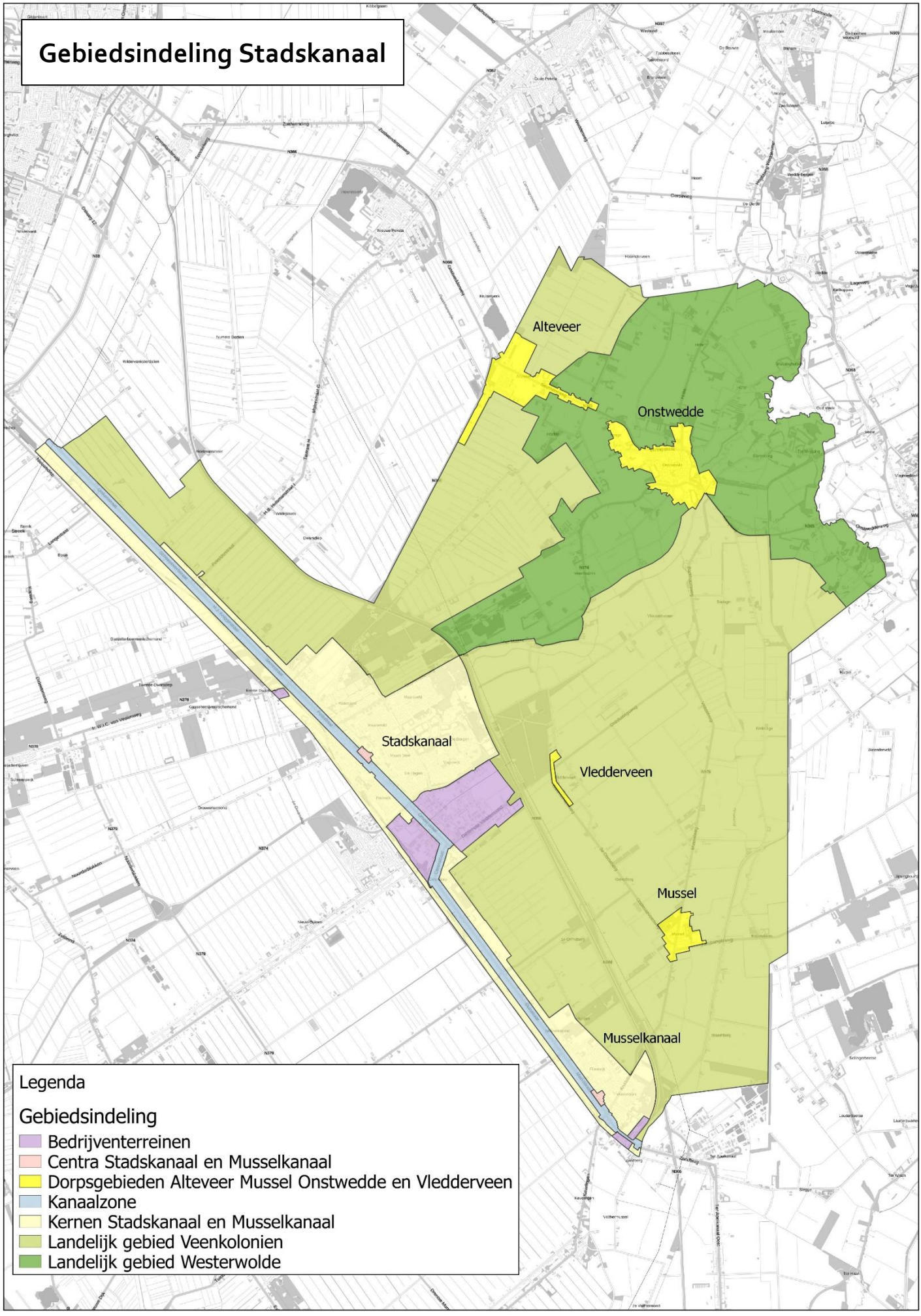
DOEL

Het doel van de groenvisie is om de gemeente Stadskanaal te voorzien van:

- Een visie op de waarden die de gemeente toekent aan het groen
- Het beschrijven van de betekenis van deze groenwaarden
- Belangrijkste natuurlijke structuren in kaart te brengen, zo ook die van het water (groene en blauwe structuren)
- Uitgangspunten voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen
- Kaders om discussies over aanpassing van onderhoud en beheer te kunnen voeren
- Kaders om waardevol groen en bomen te kunnen beschermen of verbeteren
- Aanknopingspunten om met groen de gemeente meer klimaatbestendig te maken en aan te laten sluiten op bestaande waterplannen

POSITIE EN STATUS

Met het vaststellen van de groenvisie geeft de gemeente richting aan het openbaar groen. De groenvisie wordt daarmee een uitgangspunt in discussies over het groen en de basis voor het groen in nieuw te vormen plannen. Hiernaast zorgt de visie voor borging van waardevol groen door hier het juiste gewicht aan toe te kennen als verschillende belangen tegen elkaar moeten worden afgewogen.

Gebiedsindeling Stadskanaal
Alteveer
Onstwedde
Stadskanaal
Vledderveen
Mussel
Musselkanaal
Legenda
Gebiedsindeling
Bedrijventerreinen
Centra Stadskanaal en Musselkanaal
Dorpsgebieden Alteveer Mussel Onstwedde en Vledderveen
Kanaalzone
Kernen Stadskanaal en Musselkanaal
Landelijk gebied Veenkolonien
Landelijk gebied Westerwolde

A. GROENVISIE

1. AMBITIE

WAT GAAN WE DOEN?

Instandhouding groen
Het bestaande groen blijft gehandhaafd, Stadskanaal is een groene gemeente en dit imago mag benadrukt worden. Hiernaast is het streven om, indien mogelijk, het bestaande groen uit te breiden en versnippering tegen te gaan. Daardoor ontstaat er een groennetwerk. Het groen in Stadskanaal krijgt de ruimte zich te ontwikkelen en er wordt gezocht naar verbinding.

Functioneel groen
Het openbaar groen wordt ingericht en beheerd aan de hand van functie; groen moet bruikbaar zijn. Door bepaalde functies toe te kennen aan groen wordt de waarde hiervan robuust gemaakt. Denk aan groen ten behoeve van natuurlijke ontwikkeling, sport- en recreatiemogelijkheden, mitigeren/verzachten van warmte- en waterstress, educatie of ontmoeten. Om de volle potentie van de groeninrichtingen te benutten zal worden gestreefd naar multifunctionaliteit.

Kwalitatief groen
De kwaliteit van het bestaande groen moet worden bevorderd. De kwaliteit van het openbaar groen en het beheer hiervan moet duurzamer, robuuster en slimmer. Het groen zal klimaatbestendig worden gemaakt. Er wordt creatief omgegaan met de inrichting van de beplanting welke zorgt voor een jaarrond groene gemeente. De overgangen tussen stedelijk en landelijk gebied zullen worden verkleind en de verbindingen tussen dorpen onderling wordt benadrukt.

Dit alles zal worden vormgegeven door middel van een groennetwerk. Dit netwerk zal niet alleen de groeninrichtingen binnen de gemeente met elkaar verbinden, maar ook de gemeente met haar omgeving en de gebieden van het Natuurnetwerk Nederland (NNN-gebieden).

HOE GAAN WE DAT DOEN?

Het in stand houden van een groene gemeente en het bevorderen van kwaliteit en functionaliteit wordt robuust gemaakt door middel van een viertal lijnen.

Groen als uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkeling
Om instandhouding te waarborgen moet groen een rol spelen vanaf het begin van elk planproces. Er moet rekening gehouden worden met de bestaande groene inrichting en de plannen voor deze groene inrichtingen alvorens nieuwe projecten kunnen worden goedgekeurd. Belangrijk is dat het groennetwerk niet in gevaar komt door tussenkomst van nieuwe projecten waarvoor groen moet wijken. Dit zal worden afgestemd met de personen die desbetreffende plannen maken.

Goed aanleg en beheer
Het groen wordt slim aangelegd en beheerd. Gekeken naar de functie en de gewenste kwaliteit van het groen wordt besloten op welke wijze het groen wordt aangelegd en welk beheer toegepast wordt. Een natuurlijke berm wordt immers anders ingericht en beheerd dan een recreatieveld met trapveldje. Het beheerniveau ligt vast in de beeldkwaliteit, echter staat het beheertype niet vast en kan hier gevarieerd en creatief mee omgegaan worden.

Verbinden van groen
Het beheren van natuurlijke groenzones is winstgevend wanneer deze met elkaar in verbinding staan; planten en dieren kunnen zich op deze manier makkelijk verspreiden. Dit is gunstig voor een gezonde variatie binnen een populatie met gezonde, veerkrachtige planten en dieren. Hierdoor zullen niet alle individuen het lootje leggen bij een schimmelinfectie, maar zullen er resistente individuen zorgen voor draagvlak en het waarborgen van de populatie. De verschillende groenzones worden daarom zo veel mogelijk met elkaar verbonden, waar kan met een natuurlijke inrichting. Op deze manier wordt de verspreiding van planten en dieren bevorderd, met gezonde populaties als gevolg.
Hiernaast biedt dit voor bewoners de mogelijkheid om onafgebroken te wandelen in- en nabij groen en is er meer ruimte voor bestuivende insecten zoals vlinders en bijen, wat weer zorgt voor een betere verspreiding van bloemen en planten. De verschillende beheertypes moeten hiervoor logisch op elkaar aansluiten.

Inrichting aan de hand van de groene bouwstenen
Door de groene buitenruimte in te richten, en te beheren, aan de hand van de opgestelde bouwstenen krijgt het groen functie en waarde. Door een of meerdere functies toe te kennen aan het groen worden de gebruiksmogelijkheden en -intensiteit vergroot en wordt de potentie van het groen meer benut. Inrichting en beheer zal gericht worden op leefbaarheid, identiteit, natuur en klimaat, elk met haar eigen thema's of gebruik.

2. BOUWSTENEN VOOR INCLUSIEF GROEN

GROEN EN IDENTITEIT

Stadskanaal is een groene gemeente met een landelijk karakter. Als veenkolonie staat het landelijke, open karakter centraal. Met kenmerkende elementen zoals kanalen, wijken en langgerekte (toegang- en verbindings)wegen en lanen. Natuurlijke inrichtingen zoals bospercelen, struweel en houtwallen zorgen voor variatie op het open imago van Stadskanaal.
Deze groene identiteit met cultuurhistorische waarde biedt een goede basis voor kwalitatief en functioneel groen. Hierbij is het streven dat de verschillende groeninrichtingen, de historische waarde en het karakter van de gemeente hand in hand gaan.

OPGAVEN

Behoud, versterking en herstel van identiteitsbepalende waarden
Het groen in Stadskanaal moet representatief zijn voor de identiteit en cultuurhistorische waarde van Stadskanaal. Door middel van het terugbrengen van vroegere structuren, verbindingen en elementen kan de levendige geschiedenis van Stadskanaal zichtbaar worden gemaakt.

Het is belangrijk om te blijven investeren in onderhoud, beheer en herstel van de meest kenmerkende parken, structuren, elementen en gebieden. Denk hierbij aan de kenmerkende verbindingswegen, of het Julianapark. Participatieprojecten met omwonenden of vrijwilligers met een specifieke vaardigheid (bijv. een snoei-groep) kunnen bijdragen aan een bredere maatschappelijke betrokkenheid bij het groen en de sociale cohesie van een buurt, wijk of straat. Hierbij kan kennisoverdracht een belangrijke rol spelen op gebied van biodiversiteit, lokale planten of landschappen of flora en fauna op het eigen erf en rondom het huis.

Het waarborgen van deze identiteitsbepalende waarde is mogelijk door deze beter te beschermen (planologisch of via de Erfgoedwet). Hiernaast worden richtlijnen voor het beheer en onderhoud in kaart gebracht.

Karakteristieke gebieden van Stadskanaal zijn:

- De centrumfuncties Stadskanaal en Musselkanaal
- Het Julianapark in Stadskanaal
- Het historische veenkoloniale landschap

- Het Stadskanaal en A.G. Wildervanckkanaal
- De streek Westerwolde (met de Ruiten Aa en de Mussel Aa)
- Het Pagediep
- De Veenhuizerstukken

Uitvergroten en benadrukken van het veenkoloniale landschap in relatie met natuur
Kenmerken, inrichtingen en elementen van het veenkoloniale en natuurlijke landschap worden benadrukt. Hierbij wordt vooral de nadruk gelegd op het interessante contrast van veenkoloniaal, open gebied met haar natuurlijke, beboste omgeving. De Veenkoloniën, de streek Westerwolde, het Ruiten- en Mussel-Aa gebied en de verschillende dorpskernen geven Stadskanaal een eigenwijs, afwisselend en contrastrijk buitengebied.

De aanwezigheid van groen in de woon- en werkomgeving bevorderd de leefbaarheid. Onderwerpen als veiligheid, gezondheid, voorzieningen en sociale activiteiten zijn belangrijke thema's waar een groene inrichting een bijdrage aan kan leveren. Groen biedt ruimte voor ontmoeten, recreëren en sporten, maar ook voor rust en ontspanning, een wandeling en een veilige omgeving voor kinderen om te kunnen spelen en te kunnen ontdekken. Bewoners voelen zich veiliger, de sociale cohesie is groter en er is meer burgerparticipatie in groene wijken.

Hiernaast zorgt een groene inrichting voor een gezondere woon- werkomgeving. Het is niet alleen stress reducerend, de luchtkwaliteit is beter, bewoners leven meer buiten en er wordt meer bewogen.

OPGAVEN

Het betrekken van de burger en vergroten van de burgerparticipatie
Een manier om de betrokkenheid van de burger te vergroten is het stimuleren van burgerparticipatie. De basis ligt hier bij het actief betrekken van de burger bij groenontwikkelingen, de inrichting en het beheren van groeninrichtingen, bijvoorbeeld met adviesgroepen en werkgroepen. De groene buitenruimte is ook voor de bewoners, deze bewustwording is niet in elke wijk aanwezig. Door de groene gebruiksruimte in te richten en te beheren in samenwerking met de burger wordt er een inclusieve buitenruimte gerealiseerd met oog op de wensen van de gebruiker. De gemeente staat open voor burgerinitiatieven (op kleine schaal), de burger neemt hierin wel het voortouw en komt met gedegen plannen waar de gemeente in samenspraak met de burgers gaat kijken naar de mogelijkheden hiervan.

Vergroten van de sociale cohesie
Het vergroten van de sociale cohesie op buurt, wijk of straatniveau door het stimuleren van ontmoetingen in de groene buitenruimte, het inrichten van recreatievoorzieningen en het opzetten van (groene) maatschappelijke initiatieven.

Lokaal onderhoud
Onderhoud aan het groen wordt – waar mogelijk – uitgevoerd door medewerkers afkomstig uit de gemeente of haar directe omgeving. Deze mensen zijn bekend met het werkgebied, ze kennen de mensen en het karakter van de gemeente en passen deze kennis toe. Dit vergroot het werkplezier voor de werknemers en het ondersteunt lokale werkgelegenheid. Hiernaast wordt het onderhoud op maat uitgevoerd, deze werknemers weten immers wat er speelt in de gemeente.

Hiernaast is het belangrijk dat inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt lokaal aan het werk worden gezet en hier een functie krijgen. Op deze manier vervullen ze een maatschappelijke rol op lokaal niveau en zijn ze van meerwaarde voor de gemeente en haar openbare ruimte.

Waarborgen van veiligheid
De inrichting van de buitenruimte mag niet ten kosten gaan van de veiligheid, of het gevoel van veiligheid. Dit houdt in dat verkeer en voetgangers goed zichtbaar moeten zijn, er ruimte in de berm is om te lopen of uit te wijken en heggen en bosschages het zicht nooit mogen belemmeren. Waarborgen van veiligheid betekent ook het waarborgen van het gevoel van veiligheid. Houd rekening met donkere hoeken in bossen en parken, het doorzicht en verlichting op wandelpaden en de bereikbaarheid. De gemeente neemt verantwoordelijkheid voor het beheer van invasieve exoten zoals de Japanse duizendknoop, reuzeberenklauw of de eikenprocessierups.

Gebruiksfunctie parken en recreatiegebieden versterken
Voor gebruiksvriendelijke groeninrichtingen moeten we luisteren naar de wensen en behoefte van de bewoners. Zo creëren we parken en recreatiegebieden met een grotere gebruiksintensiteit, dit zorgt ervoor dat de kans groter wordt dat de investering zich uitbetaalt. Er kan gedacht worden aan verschillende gebruiksfuncties, zoals sport en spel, ontspanning, ontmoeten, wandelen en beleven. Aan welke functies waarde wordt gehecht verschilt per wijk. Een goede inventarisatie moet zorgen voor de juiste inrichting op de juiste plek. We streven altijd naar multifunctioneel ruimtegebruik.
Hiernaast speelt bereikbaarheid een grote rol. Groen moet op loopafstand aanwezig zijn, groen met een specifieke gebruiksfunctie met de fiets.

GROEN EN NATUUR

VERGROOT DE BIODIVERSITEIT

Natuurvriendelijk beheren van het groen vergroot de biodiversiteit in de bebouwde omgeving. Het koppelen van groenzones tot een netwerk vergroot de migratiemogelijkheden voor planten en dieren. Dit zorgt voor stabiele, gezonde populaties. Hiernaast draagt groenbeleving bij aan het draagvlak voor natuurbehoud en -ontwikkeling.

Inrichting en beheer bepalen in grote mate de natuurlijke kwaliteit van de buitenruimte. Het groen moet als natuurlijk ervaren worden, het beheer mag hierdoor wat extensiever en het hoeft niet strak onderhouden te worden. Het aanwezige groen moet de bewoners het gevoel geven omringd te zijn door natuur, planten en dieren.

De gemeente wil ruimte bieden aan duurzame natuurlijke ontwikkeling. Dit betekent voor Stadskanaal een goede balans tussen natuurlijke, economische, technologische en sociale belangen.
De balans hiertussen kan gevonden worden in de multifunctionele openbare ruimte. Door het groen in te richten ten behoeve van meerdere functies kunnen meer belangen behartigd worden en wordt de groeninrichting naar een hoger niveau getild.

Om deze groeninrichting robuust te maken is een groennetwerk nodig. Het groennetwerk moet de groene ader van Stadskanaal worden en zorgen voor meer leven in de gemeente, met ruimte voor insecten, vogels, kleine zoogdieren en verschillende kleurrijke planten en bloemen. Hierbij wordt per gebied gekeken naar de mogelijkheden.

OPGAVEN

Realiseren robuust natuurnetwerk 'Groennetwerk Stadskanaal'
Aan de basis van het groenbeleid van Stadskanaal ligt een groennetwerk. Hierbinnen krijgen flora en fauna vrij de ruimte om zich te ontwikkelen, te migreren en voort te planten. Het netwerk is erop gericht verschillende groeninrichtingen met elkaar te verbinden en het duurzaam in stand te houden. Het krijgt een beschermde status met betrekking tot nieuwe projecten. Groengebieden mogen zonder mitigerende maatregelen niet van elkaar worden gescheiden.

Het Groennetwerk verbindt niet alleen verschillende groenzones binnen de gemeentegrenzen, maar ook daarbuiten naar de buitengebieden. Het Groennetwerk sluit waar mogelijk aan op het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Een opzet van het groennetwerk staat opgenomen in bijlage III.

Duurzame ecologische ontwikkeling met natuurvriendelijk beheer
Het groenbeheer wordt natuurvriendelijk uitgevoerd, met oog op de aanwezige en gewenste flora en fauna. Er kan gedacht worden aan zonaal-, periodiek- of sinusmaaien, maaien buiten broed- en bloeiseizoenen of het

afvoeren van maaisel en het verschralen van de grond. Het vegetatiepakket zal zoveel mogelijk bestaan uit inheemse, gebiedseigen soorten. Per gebied zal er gekeken worden naar de mogelijkheden. Dit vraagt maatwerk, maar resulteert in een beter passende inrichting met een efficiënter beheer.

Monitoring natuurlijke kwaliteit
Om (een groei in) natuurlijke kwaliteit meetbaar te maken zal eerst de actuele kwaliteit van het groen in kaart worden gebracht. Hierbij wordt zowel beheer meegenomen, als de aanwezige plant- en diersoorten.

Monitoring van natuurlijke kwaliteit kan vervolgens worden uitgevoerd aan de hand van opgestelde doelsoorten. Doelsoorten zijn dieren en planten met relatief hoge omgevingseisen. De aanwezigheid van deze soorten zeggen dus iets over de mate van succes van natuurlijke (her)inrichting. Natuurlijke ontwikkeling wordt door de aan- of afwezigheid van deze doelsoorten robuust en meetbaar gemaakt. De monitoring van doelsoorten en groenontwikkeling kan gedaan worden in samenwerking met andere partijen. IVN, natuurmonumenten en studenten (zoals Hogeschool Van Hall Larenstein) zijn hier goede voorbeelden van.

Door klimaat adaptieve maatregelen toe te passen wordt het groen ingericht voor toekomstige problemen, zowel natuurlijk als economisch. Een slimme toepassing van openbaar groen gaat hitte- en waterstress tegen, en kan hiernaast nog meerdere functies hebben. Door nu te handelen zorgen we dat onze gemeente voorbereid is op de effecten van klimaatverandering.

Middels het Stadskanaal en het ontwateringskanaal *Verlengde A.G. Wildervanckkanaal* kan overtollig water van oudsher relatief snel ontwaterd worden. Het is beter om hemelwater langer vast te houden in de gemeente. Dit vastgehouden water kan gebruikt worden voor irrigatie en sproeien van tuinen, waterspeelplaatsen en verkoeling van de buitenruimte. Hiernaast worden het kanaal en de riolering ontlast na intense regenbuien.
Er kan gedacht worden aan waterretentie door wadi's op straatniveau of waterretentiezones op wijkniveau. Bij extreme piekafvoeren kan ontwateren op het kanaal altijd. Het streven moet zijn om dit water vast te houden en te hergebruiken.

In de kaarten van de stresstest van de gemeente Stadskanaal zijn de grootste risicogebieden met betrekking tot water- en hittestress in de gemeente opgenomen.

Klimaatakkoord
In het Klimaatakkoord is opgenomen dat meer bomen en struiken moeten worden aangeplant. Dit gebeurt in Groningen via het provinciale programma Bos en Hout. De extra bomenplant draagt bij aan de opgave van de provincie Groningen om de komende tien jaar 750 hectare bomen en struiken aan te planten. Hiervoor is het actieprogramma Bos en Hout opgesteld. Volgens de kansenkaart worden o.a. in het oosten en zuidoosten kansen gezien voor bossen en beplantingen in meer langgerekte structuren, zoals 'het hoefijzer van Bellingwedde' en het Pagedal in Stadskanaal. Stadskanaal is al een relatief boomrijke gemeente, maar ook binnen de bestaande gebieden wordt de aanplant van meer bomen en struiken gestimuleerd. Er moet wel goed gekeken worden waar ruimte is voor een toename van deze bomen. Hierbij zijn vooral de bestaande bospercelen en de randen van landbouwpercelen interessant. Om een toename in het aantal bomen in het stedelijk gebied te waarborgen nemen provincies in hun omgevingsvisies op dat aanplant van bomen verplicht onderdeel wordt bij realisatie van nieuwe wijken. Dit is zo afgesproken in het Klimaatakkoord en ook het geval voor de provincie Groningen.

Risico's voor bestaand groen
Risico's voor bestaand groen zijn de drogere zomers en extremere regenbuien. Dit betekent dat het sortiment groen een zekere bestendigheid moet hebben tegen zon en droogte, maar ook veerkrachtigheid voor schommelende weertypen. Bij nieuw aan te leggen groeninrichtingen moet er rekening gehouden worden met deze weersinvloeden en de bestendigheid van het sortiment.

OPGAVEN

Toekomstbestendig (her)inrichten
Het bestaande groenpakket moet (waar nodig) droogtebestendig worden. De beplantingvakken worden diverser en voller beplant. Droogtebestendige inheemse soorten met grotere ecologische potentie hebben de voorkeur. Vegetatie wordt afgewisseld met kruiden, heesters, bomen en bosschages. Deze maatregelen zorgen voor zonval op de directe bodem, er verdampt zo minder water direct uit de bodem. Hierdoor valt de beplanting niet droog, wordt het grondwater aangevuld en de langzame vrijgave van het water werkt verkoelend op de omgeving. Hiernaast worden de groenzones ingericht ten behoeve van waterretentie.

Focusgebieden hitte- en waterstress
Groen is onmisbaar bij het inspelen op effecten van een veranderend klimaat. Door verdamping en schaduwwerking zorgt groen voor verkoeling, legt het broeikasgassen en fijnstof vast. Parken vormen zogeheten 'coolspots' en is een spons voor (plaatselijk uitgestoten) broeikasgassen. Groen zorgt voor minder wateroverlast door haar bufferende en infiltrerende werking.
Door groen slim en toepassingsgericht toe te passen op locaties met de meeste water- en hittestress kunnen de negatieve effecten hiervan beperkt worden. Dit is veelal in dichtbebouwd gebied, groene inrichtingen kunnen naast het mitigeren van water en hitte ook het woonplezier vergroten.

Wateropgave
De gemeente Stadskanaal geeft in haar Kadernota (onder riolering) aan dat ze een grotere wateropgave verwacht door de gevolgen van klimaatverandering, hiervoor zal de waterbergende capaciteit van de gemeente vergroot moeten worden. Hier wordt in de nieuwe stresstest aandacht aan besteed.
Groeninrichting kan op deze bevindingen inspringen met wadi's, infiltratiezones, waterspeelplaatsen ed. In de Kadernota wordt vooral gesproken over het vergroten van de waterbergende capaciteiten op provinciaal niveau, echter kan dit natuurlijk ook op stedelijk- en wijkniveau toegepast worden. De ambitie is uitgesproken, de uitvoering kan efficiënter. Groeninrichting en -beleid spelen een belangrijke rol bij de wateropgave.

B. GROENBELEID

Voor het groenbeleid wordt gewerkt met de bouwstenen uit de groenvisie. Het beleid is dus gericht op de thema's groen en identiteit, groen en leefbaarheid, groen en natuur en groen en klimaat.

1. GROENNETWERK STADSKANAAL

Een groennetwerk(kaart) is van toegevoegde waarde om het streven naar meer duurzame natuurlijke ontwikkeling robuust te maken. Dit netwerk gaat zorgen voor een groter draagvlak onder bewoners en wordt het "groene concept" tastbaar gemaakt. Dit groennetwerk moet de groene ader van Stadskanaal worden en ruimte bieden aan insecten, vogels, kleine zoogdieren en verschillende kleurrijke bloemen en planten.

Dit netwerk zal niet alleen de groeninrichtingen binnen de gemeente met elkaar verbinden, maar ook de gemeente met haar omgeving en het Natuurnetwerk Nederland. Een goed ingericht groennetwerk vergroot de migratiemogelijkheden voor planten en dieren binnen de gemeente, maar ook naar haar natuur- en NNN-gebieden en buitengebied. Het netwerk gericht op verbinding en instandhouding.

Binnen dit netwerk krijgen flora en fauna vrij de ruimte om zich te ontwikkelen, te migreren en voort te planten. Het groenbeheer wordt natuurvriendelijk uitgevoerd, met oog op de aanwezige en gewenste flora en fauna. Er kan gedacht worden aan zonaal-, periodiek- of sinusmaaien, maaien buiten broed- en bloeiseizoenen of het afvoeren van maaisel en het verschralen van de grond. Het vegetatiepakket zal zoveel mogelijk bestaan uit inheemse, gebiedseigen soorten. Per gebied zal er gekeken worden naar de mogelijkheden. Dit vraagt maatwerk, maar resulteert in een beter passende inrichting met een efficiënter beheer.

Belangrijk is dat het groennetwerk en de gelegde verbindingen niet in gevaar komen door tussenkomst van nieuwe projecten. Vanaf het begin van het planproces zal groen meegenomen moeten worden bij de planvorming. Dit groennetwerk zal gekoppeld worden aan reeds bestaande recreatieve routes. Een opzet hiervan staat in bijlage III.

2. GEBIEDSTYPEN

Om de verschillende groene objecten te kunnen classificeren en te koppelen aan de bouwstenen, is het goed deze specifiek te benoemen.

Onder 'bermen, groenstroken en bermbeplanting' verstaan we alle groenstroken langs doorgaande, openbare wegen. Een berm is verkeer geleidend en dient als uitwijkplaats in noodgevallen, hierbij is er ruimte voor straatmeubilair, zoals reflectorpaaltjes en bewegwijzering. Een berm kan verder dienen als opslagplaats voor materiaal en materieel bij werkzaamheden. Hiernaast biedt de berm ruimte voor het ingraven van kabels en leidingen en kan het dienstdoen als waterkerende kade of waterbufferende zone.

Wanneer groeninrichtingen los staan van openbare wegen spreken we van parken en grasvelden. Deze gebiedstypen bieden meer ruimte voor recreatie, sporten en ontspanning. Een park is een openbaar terrein met bomen en paden, waar mensen komen om hun vrije tijd door te brengen.

Bos en struweel hebben een meer natuurlijke uitstraling ten opzichte van parken. Hier is vooral ruimte voor natuur, bomen en bosschages. Recreatie is hier vooral in de vorm van wandelen, hardlopen, fietsen en paardrijden, waarbij niet afgeweken wordt van bestaande, aangewezen routes.

Sportvelden en begraafplaatsen worden voor het grootste deel gevoed door plaatselijk beleid. De overgang naar de openbare, gemeentelijke inrichtingen heeft dit niet. Sportvelden en begraafplaatsen in Stadskanaal bevinden zich zowel buiten de bebouwde kom en binnen de bebouwde kom. De overgang van sportvelden en begraafplaatsen is dus vooral naar woonwijken en het landelijk gebied.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen centrumfuncties, woonwijken en het landelijk gebied. Onder centrumfuncties verstaan we de centra van Stadskanaal en Musselkanaal, deze kennen een hoge gebruiksidentiteit. Woonwijken zijn de wijken gelegen rondom deze centrumfuncties, maar ook de dorpen Mussel, Onstwedde, Vledderveen en Alteveer. Alles hieromheen is landelijk gebied, hier ligt de nadruk op natuur en landbouw en ligt de gebruiksintensiteit lager.

Overige inrichtingen zijn begraafplaatsen, sportvelden, gebieden voor recreatie en natuur.

3. BEHEERNIVEAUS

Om het onderhoudsniveau te kunnen omschrijven, wordt gebruik gemaakt van de CROW-beeldkwaliteitcatalogus. Dit is een systematiek om je openbare ruimte op beeldkwaliteit te meten en te beheren. Dit is gebaseerd op vooraf vastgestelde ambitieniveaus: A, B, C en D. Achter deze onderhoudsniveaus zit een vast aantal kengetallen zodat het niveau meetbaar is. In het kader van de taakstellende ombuiging 2014-2017 is het onderhoudsniveau vastgesteld op 60% A en 40 % B in de centrumgebieden (Stadskanaal en Musselkanaal) en 60 % B en 40 % C in de woonwijken en buitengebieden. Dit is daarmee ook het onderhoudsniveau waar op dit moment vanuit wordt gegaan. Vanwege de technische aanduiding, kiezen wij voor een omschrijving per kwaliteitsniveau die het niveau typeert.

Accentbeheer (A)

Voor het gemeentelijke groen wordt een kwaliteitsniveau gehanteerd welke hoger ligt dan het huidige niveau. Het resultaat is een meer verzorgd beeld en er zal gemiddeld vaker een onderhoudsronde plaatsvinden. Om dit scenario te kunnen realiseren is het noodzakelijk een deel van het groenareaal te renoveren. Als het groen versleten is, is extra onderhoud onvoldoende om het gewenste beeld te realiseren.
Dit scenario sluit aan bij de bouwstenen: identiteit, leefbaarheid en recreatie.

Basisbeheer (B)

Voor het gemeentelijke groen wordt een basis kwaliteitsniveau gehanteerd. Dit geeft een acceptabel en redelijk verzorgd beeld, duurzame instandhouding kan worden gewaarborgd.
Dit scenario sluit goed aan bij alle vier de bouwstenen: identiteit, leefbaarheid, klimaat en natuur.

Bescheiden beheer (C)

Voor het gemeentelijke groen wordt een kwaliteitsniveau gehanteerd dat lager ligt dan het basisniveau. De beeldkwaliteit is minder en kan dalen tot een niveau waarin de voorzieningen balanceren op het grensvlak van wel of geen duurzame instandhouding. Als bij een sober beheer de minimale kwaliteit onvoldoende bewaakt wordt, zal dit leiden tot kapitaalsvernietiging. Zo zal onkruidgroei dermate sterk toenemen tot de eigenlijke, wenselijke beplanting afsterft door gebrek aan licht en voedingsstoffen. Om dit scenario te kunnen realiseren zal een deel van het areaal omgevormd moeten worden, denk hierbij aan heesters, vaste planten en een- of meerjarigen. Dit scenario sluit aan bij de bouwstenen: natuur, klimaat en leefbaarheid.

Natuurlijk beheer

Natuurlijk beheer wordt toegepast in natuurgebieden en de gebieden binnen het Natuurnetwerk Nederland. Deze gebieden zijn veelal in beheer van derden (Staatsbosbeheer of natuurmonumenten) en worden gevoed door eigen beleid. Ook de grotere groengebieden kunnen hieronder worden getypeerd. Dat betreft dan vooral de bouwstenen: natuur en klimaat.

Bij het bepalen van een gewenst onderhoudsniveau moet een afweging gemaakt worden tussen bovenstaande beheerscenario's. Zo kunnen centrumfuncties, het Julianapark, begraafplaatsen, bijzondere locaties en entrees meer aandacht krijgen en als 'accent' worden onderhouden. Op deze manier vormen de beeldbepalende inrichtingen de accenten van het groen in de gemeente. Voor het overige gemeentelijke groen kan 'bescheiden' gehanteerd als kwaliteitsniveau.

		Onderhoudsintensiteit				
		Accent	Basis	Bescheiden	Huidige typering	Huidige Beeld-kwaliteit
Centrumfuncties	Cultuurbeplanting	Accent	Basis	Bescheiden	Accent	A
	Bermen en bermbeplanting	Accent	Basis	Bescheiden	Basis	B
Woonwijken	Cultuurbeplanting	Accent	Basis	Bescheiden	Basis	B
	Bermen en bermbeplanting	Accent	Basis	Bescheiden	Bescheiden	C
	Grasvelden	Accent	Basis	Bescheiden	Basis	B
	Bos en struweel	Accent	Basis	Bescheiden	Bescheiden	C
	Parken	Accent	Basis	Bescheiden	Basis	B
	Julianapark	Accent	Basis	Bescheiden	Accent	A
Landelijk gebied	Bermen en bermbeplanting	Accent	Basis	Bescheiden	Bescheiden	C
	Bos en struweel	Accent	Basis	Bescheiden	Bescheiden	C
Overig	Begraafplaatsen	Accent	Basis	Bescheiden	Basis	B
	Recreatie en natuur	Accent	Basis	Bescheiden	Bescheiden	C

Bovenstaande tabel geeft de huidige vastgestelde beeldkwaliteit per gebiedstype aan. Het veranderen van een kwaliteitsniveau (verhogen of verlagen van het onderhoudsniveau) of beheertype (aanpassen van het type beplanting) bepaalt de kostprijs van het onderhoud. Op dit moment is de verdeling grofweg Accent (A) bij centrumfuncties, Basis (B) op begraafplaatsen en in woonwijken en Bescheiden (C) in landelijk gebied.

We kunnen echter met andere inrichtingsmaatregelen zorgen voor versobering en besparing op onderhoud, zonder in te leveren op beeldkwaliteit. Zo kunnen zaden- en bollenmengsels ingezaaid worden in plaats van de aanplant van sierbeplanting, dit geeft jaarrond een variatie aan bloeiende bloemen en is lager in onderhoud. Een ander voorbeeld is het laten ontstaan van ruigtevegetatie of het inzaaien van kruidenmengsels in bermen die anders 10 tot 20 keer per jaar gemaaid worden. Door te spelen met inrichtingsmaatregelen is het mogelijk om te besparen op onderhoud, zonder dat dit ten koste gaat van de gewenste beeldkwaliteit. Deze inrichtingsmaatregelen worden verder beschreven in hoofdstuk 4.

4. BEHEERTYPEN

In dit onderdeel worden de beheertypen met daarbij passende maatregelen besproken, dit zijn:

Centrumfuncties; cultuurbeplanting, bermen en groenstroken
Woonwijken; cultuurbeplanting, bermen en groenstroken, grasvelden, bos en struweel
Landelijk gebied; bermen en groenstroken, bos en struweel

Hiernaast zijn er nog wat overige beheertypen die specifiek zijn voor bepaalde gebieden. Dit zijn sportvelden, begraafplaatsen, recreatiegebieden en natuurgebieden. Door per gebied de juiste beheertypes te koppelen aan de arealen kan een doorrekening worden gemaakt van de beheerkosten. Hiervoor worden zogenaamde beheerplannen opgesteld.

I. CENTRUMFUNCTIE

CULTUURBEPLANTING

Inrichting	-	Winkelen en verblijven is de belangrijkste gebruiksfunctie, waardoor groen vooral in dienst staat van haar omgeving en van esthetische waarde moet zijn.
	-	Besparen op het beheer van sierbeplanting heeft direct invloed op het aanzicht. Daarom wordt in centrumfuncties het onderhoud uitgevoerd op 'accent'-niveau om de (esthetische) kwaliteit te waarborgen.
	-	Aanbrengen van een mulchlaag. Dit zorgt voor minder onkruid.
	-	De beplanting dichter op elkaar zetten kan ook zorgen voor minder onkruid.
Beplanting	-	Sierbeplanting in centrumfuncties ten behoeve van een verzorgd dorpsaanzicht.
	-	Inheemse beplanting heeft de voorkeur.
	-	Nectarplanten ten behoeve van bijen en vlinder hebben de voorkeur.
	-	Plant verschillende soorten voor een langere periode met bloeiende planten.

Inrichting: Sierbeplanting

Sierbeplanting heeft een grote esthetische waarde. Het vergt echter veel onderhoud wanneer het als monocultuur geplant wordt, (on)kruiden of opkomende houtige vegetatie vallen onmiddellijk op. Hiernaast moet ook de grond vaak worden geschoffeld. Hoe dichter de sierbeplanting op elkaar geplant wordt, des te minder kans krijgen ongewenste soorten. Hiernaast kan een mulchlaag worden aangebracht om de bodem nog meer te beschermen tegen de invloeden van het weer, hiernaast wordt onkruid verstikt en krijgt het geen kans.

Er kan ook gekozen worden om niet voor eenzelfde beplanting te kiezen maar om meerdere soorten door elkaar heen te planten. De bodem wordt op deze manier meer bedekt waardoor onkruid minder kans krijgt. Hiernaast zijn er een langere periode bloeiende planten te vinden, wat weer gunstig is voor nectarminnende insecten als bijen en vlinders. Er zijn mengsels op de markt met bloemen en planten die goed met elkaar gaan en makkelijk te beheren zijn.

V.l.n.r.: hertshooi, spierstruik, zonnehoed

Inrichting	-	Bermen zijn onderdeel van de weg. De inrichting hiervan moet aansluiten bij de mogelijkheden en kansen die plaatselijk geboden worden. Het gras in de berm wordt kort gehouden, hierdoor blijft wegmeubilair zichtbaar en zijn er voldoende uitwijkmogelijkheden. Waar mogelijk kan gekeken worden naar het laten staan van verruiging van gazon of het inzaaien van een zadenmengsel.
Beplanting	-	Bermen in en rondom centrumfuncties bestaan uit gazon en worden kort gemaaid, ten behoeve van het overzicht en veiligheid (uitwijkmogelijkheden, vluchtroutes).
	-	Waar mogelijk kan er, in overleg met bewoners, gekeken worden naar het plaatselijk verruigen van de berm of het inzaaien van een bloemenmengsel. Hierbij blijft een strook van 1 meter langs de doorgaande weg gemaaid.

Inrichting: Gazon

Gazon is een veld met kort gemaaid gras. Door deze hoge maai-intensiteit is het onderhouden van gazon een tijdsintensieve en dure klus. Hiernaast is deze inrichting weinig winstgevend voor de biodiversiteit. Gazon wordt vooral toegepast op locaties waar overzicht, veiligheid en een open en strak aanzicht belangrijk is. Als dit niet het geval is kan gazon verruigd, verschraald en ingezaaid worden. Hieronder een tweetal voorbeelden van dergelijke inrichtingen.

Engels raaigras rondom berk en kort gemaaid gras in een park

Inrichting: Ruigtekruiden (met overwegend gazon)

Ruigtevegetatie wordt gerealiseerd door jaarlijks maar 1 keer te maaien.
Op voedselrijke, droge grond zullen plantengemeenschappen ontstaan die bestaan uit haagwinde, koninginnekruid, dauwbraam, brandnetel, akkerdistel, speerdistel, witte dovenetel, bijvoet, grote klis en boerenwormkruid. Dit zijn over het algemeen planten en kruiden die veel mensen als onkruid beschouwen, een goede communicatie is daarom belangrijk.
Door elk jaar te maaien en vegetatie af te voeren zal de grond voedselarmer worden, hierdoor krijgen steeds meer andere soorten een kans om te groeien. Wanneer de natuur een handje geholpen moet worden, bijvoorbeeld wanneer het verschralen te lang duurt of als bewoners wezenlijke klachten hebben, kan er gekozen worden om een bermbloemenmengsel dun bij te zaaien. Dit geeft het geheel nog wat kleur.

V.l.n.r. boerenwormkruid, grote klis en haagwinde

Inrichting: Bloemrijk grasland (met overwegend gazon)

Bloemrijk grasland gedijt op voedselarme gronden. Bij te voedselrijke grond is het aan te raden eerst ruigtevegetatie te laten ontstaan en het maaisel na elke maaibeurt af te voeren. Hierdoor zal de grond verschralen waardoor andere soorten meer kans krijgen. Het is belangrijk om na het maaien het maaisel 10 tot 14 dagen te laten liggen, zodat zaadzetting voldoende heeft plaatsgevonden. De ontwikkeling van bloemen en kruiden kunnen een handje worden geholpen door inzaaien van zadenmengsels en schoffelen. Dit is de eerste jaren intensief, na enkele jaren vormt zich een gezond zadenpakket in de grond en zal de onderhoudsfrequentie afnemen.

V.l.n.r. klaproos, korenbloem, duizendblad

CULTUURBEPLANTING

Inrichting	-	Inheemse beplanting heeft de voorkeur.
	-	Plant verschillende soorten voor een langere periode met bloeiende planten.
	-	Sierbeplanting in woonwijken heeft beeldkwaliteit B en wordt minder intensief onderhouden dan de cultuurbeplanting in centrumfuncties.
Beplanting	-	Er staat sierbeplanting in plantvakken in woonwijken voor een verzorgd beeld.
	-	Nectarplanten ten behoeve van bijen en vlinder hebben voorkeur.
	-	Plant verschillende soorten voor een langere periode met bloeiende planten.
	-	In het geval van grotere plantvakken kan er ook gekeken worden naar de mogelijkheden voor bloemrijk grasland.

Inrichting: Sierbeplanting

Voor meer informatie zie cultuurbeplanting onder 'centrumfuncties.

Het aanbrengen van een mulchlaag of het dicht op elkaar plaatsen van beplanting is voor alle woonwijken een kostbare onderneming. Hier is het goedkoper om af en toe een schoffelronde te maken.

V.l.n.r.diervilla, laurierkers, sneeuwbal, ganzerik

BERMEN EN BERMBEPLANTING

Inrichting	- Bermen zijn onderdeel van de weg. De inrichting hiervan moet aansluiten bij de mogelijkheden en kansen die plaatselijk geboden worden. Het gras in de berm wordt kort gehouden, hierdoor blijft wegmeubilair zichtbaar en zijn er voldoende uitwijkmogelijkheden. Waar mogelijk kan gekeken worden naar het laten staan van verruiging van gazon of het inzaaien van een zadenmengsel. - Zoveel mogelijk laten staan van verruiging of ontwikkeling van bloemrijk grasland als daar ruimte voor is. - In overleg met bewoners kijken naar de mogelijkheden voor inrichting en beheer. - Bermbomen krijgen zoveel mogelijk de ruimte te ontwikkelen tot volwassen bomen. - Verruiging van bermen mag niet ten koste gaan van de veiligheid. Wanneer nodig een meter maaien ten behoeve van uitwijkmogelijkheden voor auto's of wandelpaden voor voetgangers. - Ontdekken van mogelijkheden voor waterretentie (op kleine schaal) in de woonwijk op bermen en groenstroken.
Beplanting	- Per berm zal gekeken moeten worden naar de mogelijkheden voor verruiging en een natuurlijk beheer in verhouding tot de kansen van gazon. Eventueel in samenspraak met bewoners. - Bermen met een hoge gebruiksfunctie (als vluchtstrook of op drukke locaties zoals centrumfuncties) worden met enige regelmaat gemaaid. Op deze manier blijft ook het wegmeubilair zichtbaar. - Actief betrekken van de bewoners. Hierbij op zoek gaan naar de mogelijkheden waarin de burgers kunnen ondersteunen. Mogelijk wil deze zelf bijdragen aan een bloemrijke berm, of de berm zelf maaien.

De mogelijkheden voor bermen zullen in kaart gebracht worden in een maaikaart (zie aanbevelingen op pagina 60). In overleg met de bewoners zal er op straat- of wijkniveau gekeken worden naar de mogelijkheden voor de bermen. In samenwerking met dorp- en wijkraden, adviesgroepen en belangengroepen worden verschillende opties uitgewerkt, afhankelijk van de mate waarin de bewoners willen helpen met onderhoud en de wensen van bewoners betreffende het sortiment en inrichting van de berm.

Voor informatie en sfeerbeelden over de berminrichtingen gazon, ruigtekruiden en bloemrijk grasland zie 'bermen en bermbeplanting' bij centrumfuncties (I).

GRASVELDEN

Inrichting	- Bij grasvelden met recreatiewaarde, of in een wijk met recreatiebehoefte, blijft er ruimte voor ligveldjes, trapveldjes, speeltuinen en wandel- en fietspaden. - Maximaal 90% van het gazon wordt kort gemaaid, 10% van de oppervlakte blijft beschikbaar voor natuurlijke inrichtingsmaatregelen. - De randen of kern van het gazon worden, wanneer mogelijk, ontwikkeld tot graslandbegroeiing, bloemrijk grasland of ruigtekruiden. - Wanneer dit niet mogelijk is worden kleine oppervlaktes van zo'n 3 m2 niet gemaaid. Deze opstaande (bloemen)ruigtes dienen als 'stepping stones' (of stapstenen) voor vogels, kleine zoogdieren en insecten. - Ruimte voor klimaat adaptieve maatregelen zoals wadi's en schaduwplekken. - Ontdekken van mogelijkheden voor waterretentie op grasvelden in woonwijken.
Beplanting	- Minimaal 10% van het oppervlak wordt ontwikkeld tot bloemrijk grasland of kruidvegetatie. - Bomen krijgen de ruimte zich te ontwikkelen tot volwassen bomen. Hierbij moet slim worden aangeplant met ruimte voor (toekomstige) projecten. - Een natuurlijke inrichting kan worden gerealiseerd door een extensiever maaibeleid of meer ruimte voor een variatie in beplantingstype en biotopen. Door de omvang van deze inrichtingen is het goed om te kijken naar de mogelijkheden voor klimaatadaptatie, bijvoorbeeld in de vorm van waterretentie en -infiltratie.

De rand of delen van het gazon worden ontwikkeld tot graslandbegroeiing, bloemrijk grasland of ruigtekruiden. Als richtlijn kan een strook van 1.5 - 2 meter breed langs het veld worden genomen, afhankelijk van de oppervlakte van het gazon. Deze opstaande (bloemen)ruigtes geven mogelijkheden voor insecten, kikkers, padden, kleine zoogdieren, vleermuizen en vogels. Hiernaast geven zulke borders een natuurlijke uitstraling aan de omgeving.Hiernaast kunnen natuurlijke maatregelen worden vormgegeven als ruigtecorridor door, langs of over een grasveld, met kruiden of (ingezaaide) bloemen.

Parken en grasvelden met een lage recreatieve waarde worden gemaaid met een zogenaamd sinusbeheer. Hierbinnen is ruimte voor recreatie, wandelen of hardlopen. Meer over sinusmaaien in 'graslandbegroeiing' (hoofdstuk 5). Indien het veld geen recreatieve waarde heeft (naast wandelen) kan het hele veld worden verruigd. Hierbinnen kunnen wandelpaden worden gemaaid, jaarlijks worden er nieuwe wandelpaden gemaaid.

V.l.n.r.: bescheiden beheer langs wandelpaden, verschraald en bloemrijk grasland, ruigtevegetatie en een wandelpad in ruigte

Inrichting	-	Streven naar een zoom-mantel-kern opbouw.
	-	Streven naar structuurvariatie en variatie in beplantingsvormen.
	-	Mogelijkheden scheppen voor de ontwikkeling van een kruidenlaag.
	-	Er mogen open plekken ontstaan in het bos.
	-	Dode bomen mogen blijven liggen, mits deze geen hinder voor bezoekers geven.
	-	Ruimte voor spontane ontwikkeling. Met uitzondering van dunnen wordt zo weinig mogelijk ingegrepen, veiligheid van omwonenden en recreanten wordt hierbij wel gewaarborgd.
Beplanting	-	Ruimte voor inheemse boomsoorten.
	-	Natuurlijke variatie; aanplant van bomen en ontwikkeling van heesters en kruiden die hier van nature voorkomen.

Bosperceel aan de rand van woonwijken wordt bescheiden beheerd, hierbij wordt minimaal de veiligheid gewaarborgd. Een voordeel van bescheiden beheer van bospercelen is de kostenbesparing op korte termijn, op lange termijn kan dit wel zorgen voor kostenverhoging. Door het uitstellen van klein onderhoud, moet er uiteindelijk duurder, groot onderhoud worden gepleegd. Met uitzondering van dunnen wordt zo weinig mogelijk ingegrepen, veiligheid van omwonenden en recreanten wordt hierbij wel gewaarborgd. Het vaak ruigere krakater wordt niet door iedereen op prijs gesteld. Een goede voorlichting kan hierbij veel verduidelijken.

Deze aanpak is minder geschikt langs woningen, wegen, spoordijken en op overhoeken. Hier wordt de ontwikkeling van de bomen nauwlettender gevolgd.

V.l.n.r.: verruigen van bos, natuurlijke ontwikkeling langs water, open plek in bos, een dode eik en ontwikkeling van een bosmantel

III. LANDELIJK GEBIED

BERMEN EN BERMBEPLANTING

Inrichting	- Bermen zijn onderdeel van de weg. De inrichting hiervan moet aansluiten bij de mogelijkheden en kansen die plaatselijk geboden worden. Het gras in de berm wordt kort gehouden, hierdoor blijft wegmeubilair zichtbaar en zijn er voldoende uitwijkmogelijkheden. Waar mogelijk kan gekeken worden naar het laten staan van verruiging van gazon of het inzaaien van een zadenmengsel. - Zoveel mogelijk laten staan van verruiging of ontwikkeling van bloemrijk grasland als daar ruimte voor is. - In overleg met bewoners kijken naar de mogelijkheden voor inrichting en beheer. - Bermbomen krijgen zoveel mogelijk de ruimte te ontwikkelen tot volwassen bomen. - Verruiging van bermen mag niet ten koste gaan van de veiligheid. Wanneer nodig een meter maaien ten behoeve van uitwijkmogelijkheden voor auto's of wandelpaden voor voetgangers.
Beplanting	- Per berm zal gekeken moeten worden naar de mogelijkheden voor verruiging en een natuurlijk beheer in verhouding tot de kansen van gazon. Eventueel in samenspraak met bewoners. - Bermen met een hoge gebruiksfunctie (als vluchtstrook of op drukke locaties zoals centrumfuncties) worden met enige regelmaat gemaaid. Op deze manier blijft ook het wegmeubilair zichtbaar. - Actief betrekken van de bewoners. Hierbij op zoek gaan naar de mogelijkheden waarbij inwoners kunnen ondersteunen. Mogelijk willen ze zelf bijdragen aan een bloemrijke berm, of de berm zelf maaien.

Voor informatie en sfeerbeelden over de berminrichtingen gazon, ruigtekruiden en bloemrijk grasland zie 'bermen en bermbeplanting' bij woonwijken (I).

Jaarlijks inzaaien van bermen in het buitengebied is een kostbare en tijdsintensieve onderneming. Daarom is het beter deze bermen te verruigen en verschralen. Maximaal 2x per jaar maaien en het maaisel afvoeren zorgt voor een voedselarmere bodem met meer variatie in kruiden en planten. Het maaisel blijft twee weken liggen om zaadzetting de kans te geven.

Op locaties waar de verkeersveiligheid van belang is, moet deze worden geborgd door de berm korter te houden. Denk hierbij aan de zichtbaarheid van bebording, paaltjes en voldoende zicht op hoeken en kruispunten.

BOS EN STRUWEEL

Inrichting	- Streven naar een zoom-mantel-kern opbouw. - Streven naar structuurvariatie en variatie in beplantingsvormen. - Mogelijkheden scheppen voor de ontwikkeling van een kruidenlaag. - Er mogen open plekken ontstaan in het bos. - Dode bomen mogen blijven liggen, mits deze geen hinder voor bezoekers geven. - Ruimte voor spontane ontwikkeling. Met uitzondering van dunnen wordt zo weinig mogelijk ingegrepen, maar de veiligheid van omwonenden en recreanten wordt hierbij wel gewaarborgd.
Beplanting	- Ruimte voor inheemse boomsoorten. - Natuurlijke variatie; aanplant van bomen en ontwikkeling van heesters en kruiden die hier van nature voorkomen.

Voor informatie en sfeerbeelden over bos en struweel zie 'bos en struweel' bij 'woonwijken' (II).

IV. OVERIG

SPORTVELDEN EN BEGRAAFPLAATSEN

Aandachtspunten	- Aansluiten beleid sportvelden en begraafplaatsen op beleid van (direct) omgeving. - Stimuleren van geleidelijke overgang.

Sportvelden en begraafplaatsen worden gevoed door plaatselijk beleid en beheer. Het is echter belangrijk dat de grenzen van deze inrichtingen aansluiten met de inrichting van de omliggende bestemmingen. De overgang van begraafplaatsen of sportvelden met haar omgeving wordt vormgegeven door een strook verruiging, hier ligt het onderhoud laag. Op deze manier lopen de (intensief onderhouden) sportparken en begraafplaatsen op een natuurlijke, geleidelijke manier over in die van haar omgeving. Per locatie zal gekeken moeten worden hoe het beheer aansluit op begraafplaatsen en sportvelden.

RECREATIE EN NATUUR

Hieronder vallen onder andere het Pagedal, de streek Westerwolde en de Veenhuizerstukken (NNN-gebied).

Aandachtspunten	- Koppelen van verschillende natuurlijke inrichtingen (Natuurnetwerk Stadskanaal). - Recreatieroutes langs en tussen deze gebieden. - Kenmerkende inrichtingen en elementen uit natuurgebieden implementeren en doortrekken naar woonwijken en centrumfuncties. - Mogelijkheden ontdekken ten behoeve van waterberging in combinatie met natuur.

5. BEWUST BEHEER EN ONDERHOUD

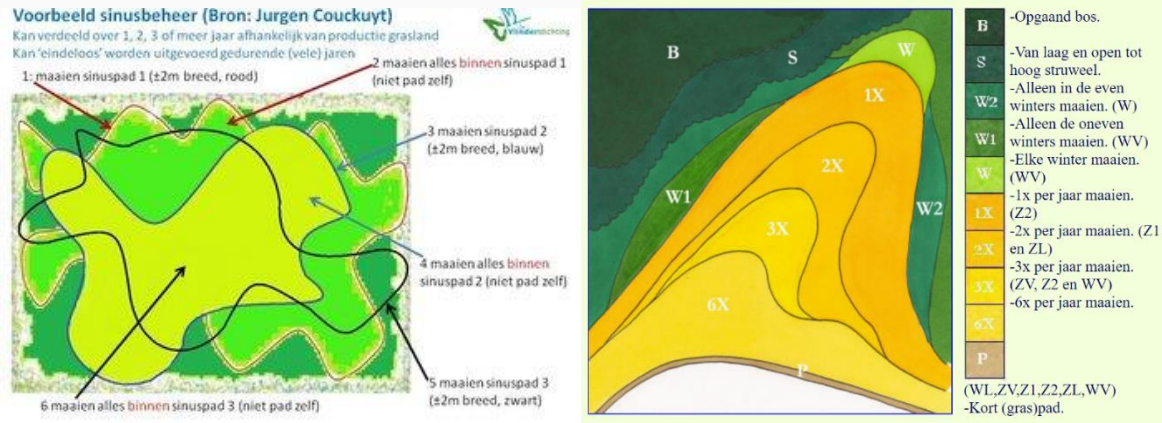
GAZON

- Gazon met recreatieve functie wordt circa 20 keer per jaar gemaaid.
- Bij gazon met een laag recreatieve functie wordt sinusmaaien toegepast, hierbij is de kern toegankelijk voor recreatie.
- Gazon zonder recreatieve functie wordt verruigd en maximaal twee keer per jaar gemaaid. Een looppad kan eventueel gemaaid worden om wandelroutes vrij te houden.
- Na maaien blijft het maaisel 1 tot 2 weken liggen om zaadzetting de kans te geven.
- Afvoeren van maaisel ten behoeve van verschraling.
- (Plaatselijk) inzaaien van bloemenmengsel ten behoeve van kleur en variatie in het landschap
- Wegmeubilair moet zichtbaar en bruikbaar blijven. Denk aan bebording, paaltjes, bankjes en prullenbakken.
- Rondom wegmeubilair kan bloemenmengsel worden ingezaaid. Hierdoor is handmatig vrij maken van wegmeubilair minder arbeidsintensief.

Graslandbegroeiing

- Er wordt tweemaal per jaar gemaaid:
  - Voor zomerbloei: de eerste maaibeurt half mei tot half juni, de tweede begin september tot half oktober.
  - Voor voorjaarsbloei: de eerste maaibeurt half juni tot half juli, de tweede maaibeurt half september tot half oktober.
- Een variatie in voorjaars- en zomerbloei is wenselijk, hierdoor zijn er het hele seizoen bloeiende planten aanwezig. Dit is aantrekkelijk voor bewoners, maar ook voor (nectar minnende) insecten.
- Voor meer acceptatie naar bewoners betreffende grasland en ruigtes, kan er gekozen worden om een (smalle) strook wél intensief te maaien, bijvoorbeeld langs doorgaande wegen of een wandelpad. Zo ziet de bewoner dat de gemeente niet nalatig is en het onderhoud bewust op deze manier uitvoert.
- Na maaien blijft het maaisel 1 tot 2 weken liggen om zaadzetting de kans te geven.
- Het maaisel afgevoerd ten behoeve van verschraling.

Op de volgende pagina een tabel met maaifrequenties op verschillende bodemtypes. Daaronder een tabel met verschillende maaimomenten per bodemtype.

Verschillende soorten sinusmaaien

		Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov
Droog	Voedselarm								
	Heide								
Vochtig	(Matig) voedselrijk, zomerbloei								
	(Matig) voedselrijk, voorjaarsbloei								
	Zeer voedselrijk								
Nat	Vochtig tot nat								
	(Zeer) nat								

Maaikalender

	Voedselarme, droge zandgrond	Matig voedselrijke, vochthoudende grond	Zeer voedselrijke grond	Natte grond
Frequentie	1x/ jaar.	2x/ jaar.	Eerste jaren 3x/ jaar.	Afhankelijk van omstandigheden 1-2x/ jaar.
Tijdstip	Rond half september.	Voor zomerbloei: 1e Half mei - half juni 2e Begin september - half oktober Voor voorjaarsbloei: 1e Half juni – half juli 2e Begin september – half oktober.	1e half mei 2e half juli 3e September – oktober.	Zeer natte gronden: 1x in augustus of september Nat tot vochtige grond: 1e begin juli 2e september – oktober.

Opmerkingen:

2x per jaar wanneer zode dicht raakt.	Spreiding van maaiperiodes geeft jaarrond bloei.	Meer dan 3x/ jaar is niet wenselijk. Door uitstoelen van het gras wordt de zode dichter.	2x/ jaar geeft gewone dotterbloem, echte koekoeksbloem en grote ratelaar.
	Bij intrede voedselarme soorten is 1x/ jaar maaien voldoende.	Deze manier van maaien een aantal jaar volhouden voor versneld verschralen.	1x/ jaar geeft meer hoog opschietende planten zoals moerasspirea en grote wederik.
	Op lichte humusarme klei volstaat soms 1x/ jaar maaien.		In geval van orchideeën niet eerder dan augustus maaien.
	Overheersende grassoorten kunnen het best al in mei gemaaid worden. Houdt dit een aantal jaar vol.		Op voedselrijke terreinen is 2x/ jaar maaien wenselijk. Zeker op kwel bevordert dit bloemenrijkdom.
			Op zeer voedselrijke grond geen grote bloemenrijkdom. Overweeg minder of niet te maaien en kruidige vegetatie te ontwikkelen.

BLOEMRIJK GRASLAND / TIJDELIJKE BLOEMVELDEN

In nieuwe woonwijken of in pas aangelegde bermen kunnen pionier begroeiingen gebruikt worden om snel een aantrekkelijke bedekking te krijgen.

- Voor aanleg moet de grond bewerkt worden, omdat veel soorten alleen in kale grond ontkiemen. De grond moet goed doorlatend zijn, zonder storende lagen. Het is aan te raden om goed te ploegen, om zo de voedselarmere onderlaag boven te krijgen. Een richtlijn hierbij is dat de bovenste 20-30% voedselrijk is.
- Er kan gekozen worden voor eenjarige soorten of een mix van een- en tweejarige soorten. Het beheer dient hierbij aan te sluiten.

Eenjarige soorten:

- De begroeiing in oktober maaien en maaisel afvoeren.
- Afvoeren van het maaisel gebeurt 1 tot 2 weken na het maaien, zodat de zaden goed de kans hebben gekregen los te komen van de plant.
- In het voorjaar de grond licht schoffelen (of schijfeggen/frezen bij grote oppervlaktes).
- De eerste jaren is bijzaaien nodig om de begroeiing in stand te houden. Na enkele jaren is er een zaadbank ontstaan waardoor bijzaaien niet meer nodig is.

Een- en tweejarige soorten:

- De begroeiing in oktober maaien en maaisel afvoeren.
- Maai met een hoge stoppel om beschadiging van de rozetten te voorkomen. Een maaihoogte van 10 tot 15 centimeter is wenselijk.
- In principe moet de grond elk jaar worden bewerkt (met uitzondering van voedselarme gronden, waar dit niet altijd nodig is). Veel pionierssoorten hebben open grond nodig om te ontkiemen. Door (selectief) te schoffelen blijft de grond open.
- Beheer zoveel mogelijk gefaseerd. Door (bijvoorbeeld) ieder jaar de ene helft om te werken en het volgende jaar de andere helft, wordt er variatie in het landschap gecreëerd. Op de ene helft staan vooral eenjarige en op de andere helft vooral tweejarigen.
- Ook hier geldt dat bijzaaien de eerste jaren nodig blijft.

RUIGTEKRUIDEN

Ruigtekruiden zijn grofweg in twee groepen te onderscheiden:

Zoom gebonden ruigtes, groeien vooral langs zomen en mantels van bossen. Deze ruigtes sluiten aan bij de natuurlijke opbouw van het bos. Voorbeelden van te verwachtte soorten zijn look-zonder-look, vingerhoedskruid, zevenblad, grote brandnetel, en fluitenkruid. Deze soorten gedijen goed in halfschaduwsituaties.
Niet-zoom gebonden ruigtes, deze kunnen ook voorkomen langs bosranden, maar zijn hier niet specifiek aan gebonden. Hier ontwikkelen zich meer zon minnende soorten zoals boerenwormkruid, avondkoekoeksbloem, grote kaardenbol en late guldenroede.

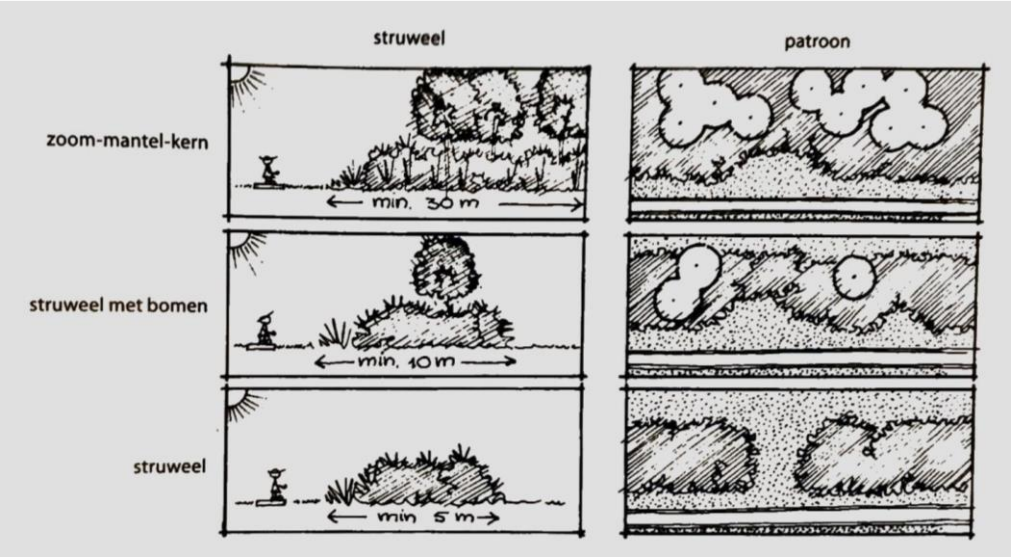
- De grond zo min mogelijk bewerken.
- Beheer zoveel mogelijk loslaten en laten ontwikkelen.
- Jaarlijks maaien is voor ruigtekruiden een tijdelijke maatregel, omdat maaien ten koste gaat van de ruigteontwikkeling. Soms hebben bewoners moeite met het ruige aanzicht, in praktijk worden deze ruigtes vaak toch jaarlijks gemaaid. Zorg dan dat het maaisel wordt afgevoerd, na verloop van tijd wordt de grond schraler en krijgen andere soorten de kans te groeien.
- Om bloemvorming te stimuleren kan er selectief worden ingegrepen en bloemvormende soorten aan te planten.
- Als soorten gaan woekeren (denk aan brandnetel en distel) selectief gaan beheren. Deze soorten komen in grote mate voor op (zeer) voedselrijke gronden.
- Voedselrijke gronden de eerste jaren vaker maaien (tot 1 keer per jaar, buiten het groeiseizoen) ten behoeve van verschraling.
- Bij een gewenste variatie van soorten eenmaal per 3 tot 5 jaar maaien.
- Bij ontstaan van houtige vegetatie eerder ingrijpen.
- De begroeiing in oktober maaien en maaisel afvoeren.
- Afvoeren van het maaisel gebeurt 1 tot 2 weken na het maaien, zodat de zaden goed de kans hebben gekregen los te komen van de plant.

Ruigtekruiden zijn concurrentiekrachtig. Dat betekent dat ze goed in staat zijn zich te vestigen en voor langere tijd te handhaven en dat niet alle soorten direct de tijd en ruimte krijgen zich te ontwikkelen. Ruigtekruiden zijn vaak veelvoorkomende soorten en daarmee niet meteen de meest aantrekkelijke en bloemrijke begroeiingen. Het kan soms lang duren voor zich een ruigte ontwikkeld die door bewoners wordt gewaardeerd. In dergelijke gevallen kan het zinvol zijn zelf soorten aan te brengen.

Soorten kunnen het best worden ingezaaid op open, onbewerkte grond of tussen stoppels van kort gemaaid hooiland. Het is beter de grond niet te bewerken, hierdoor krijgen soorten als brandnetel en distel meer kans om te groeien.

STRUWEEL EN BOS(PLANTSOEN)

- Zorg voor (plaatselijk) voldoende licht op de bodem.
- Zorg voor variatie in structuur en patroon.
- Laat ontwikkelen; het vormen van een humeuze bosgrond met gezond bodemleven duurt zo'n 60 tot 100 jaar. Naarmate het bos ouder wordt neemt ook de structuurvariatie toe. Bomen worden verdrongen, sterven af en verjonging treedt op.
- Zorg voor voldoende rust om het bos te laten ontwikkelen.
- Laat bewust dood hout staan of liggen. Dit wordt plaatselijk bepaald in overweging met het reeds aanwezige dode hout.
- Stimuleer de vorming van microklimaat, plaatselijk afwijkende omstandigheden door verschil in reliëf, zonuren, vochtgehalte of wind.
- Bij aanplant kiezen voor plaatselijk voorkomende soorten.
- Alleen ingrijpen wanneer noodzakelijk.

Minimale afmeting voor ontwikkeling van struweel, met het gewenste beplantingspatroon

V.l.n.r.: laten staan van verruiging rondom bos en struweel t.b.v. een natuurlijke overgang

C. BOMENBELEID

1. HUIDIGE SITUATIE

In dit hoofdstuk wordt het beheer en onderhoud van gemeentelijke: straatbomen, laanbomen, parkbomen en vormbomen behandeld. Het gaat om de bomen in het stedelijk en het landelijk gebied van de gemeente Stadskanaal. Niet behandeld worden beheergroepen die als oppervlakte worden beheerd, zoals bosplantsoen, houtwallen, singels en bossen.

Bomen zijn als groenelement belangrijk. Zowel voor de beeldkwaliteit als voor de leefbaarheid. Belangrijk hierbij is de duurzame instandhouding van bomen, afgestemd op het groennetwerk.

KWALITEIT EN KWANTITEIT

KWANTITEIT

Volgens het bestand *Boomareaal Gemeente Stadskanaal* bezit Gemeente Stadskanaal in totaal 30606 individueel te beheren bomen (stand 2021). Het is bekend dat dit bestand niet compleet is, maar het biedt wel een beeld van de huidige kwaliteit. Alle bomen in het bestand zijn hierbij meegenomen, ook de bomen waar incomplete of conflicterende data bijstaat. Er is uitgegaan van de wetenschappelijke namen.

Voor alle bomen worden bij een inventarisatie de parameters zoals genoemd in tabel 1 opgenomen. Tabel 1 geeft weer wat de parameters zijn zoals ze nu in de dataset staan. Suggesties voor aanvullingen/aanpassingen staan in bijlage 3.

Tabel 1. Parameters Data uit *Boomareaal gemeente Stadskanaal*

Algemene informatie	Kroon	Stam	Wortels
ID (Ratio)	Afwijkingen kroon *(Dummy)*	Afwijkingen stam *(Dummy)*	Geen afwijking wortels *(Dummy)*
Plaats (Nominaal)	Dood hout *(Dummy)*	(Verborgen) holte/inrotting *(Dummy)*	Opdrukken verharding *(Dummy)*
Buurt (Nominaal)	Uitgescheurde/uitzakkende takken *(Dummy)*	Scheur/rib *(Dummy)*	Grondscheuren (instabiel) *(Dummy)*
Structuurelement (Nominaal)	Verminderde bladbezetting *(Dummy)*	Scheefstand *(Dummy)*	Rot/zwamvorming *(Dummy)*
Boomtype (Nominaal)	Plakosels/zuigers *(Dummy)*	Afwijking entplaats *(Dummy)*	Beschadiging wortel/stamvoet *(Dummy)*
Standplaats (Nominaal)	Insecten kroon	Insecten stam (bijv. houtboorder) *(Dummy)*	*Memo (Nominaal)*
Wetenschappelijke boomsoort (Nominaal)	Rot/zwamvorming *(Dummy)*	Rot/zwamvorming *(Dummy)*	
Nederlandse boomsoort (Nominaal)	Onvoldoende doorrijhoogte *(Dummy)*	Mechanische beschadiging *(Dummy)*	
Opkroonhoogte (Ratio)	*Memo (Nominaal)*	*Memo (Nominaal)*	

Inspectiedatum (Ratio)			
Nader onderzoek (Dummy)			
Boom verwijderen (Dummy)			
Boom snoeien (Dummy)			
Bestrating Repareren (Dummy)			
Kroon verankeren (Dummy)			
Memo advies/maatregel (Nominaal)			
Memo BoomVeiligheidsControle (=VisualTreeAssessment) (Nominaal)			
Risicoklasse (Ordinaal)			
Boomconditie (Ordinaal)			
Urgentie (Ordinaal)			
Inspectiefrequentie (Ordinaal)			
Inspecteur (Nominaal)			
Coördinaten X (Ratio)			
Coördinaten Y (Ratio)			

Aangezien het bestand nog steeds in ontwikkeling is, wordt bij het later op te stellen bomenbeheerplan gewerkt met een actueler bestand. Het is wel van belang om de dataset actief aan te vullen met de missende bomen. In onderstaande beeldschets is ervan uitgegaan dat de data voor 80% compleet is, dit is voldoende om een redelijk beeld te schetsen.

De 8 geslachten die het meest voorkomen in de gemeente zijn eik, berk, linde, esdoorn, es, beuk, els en peer (op volgorde van links naar rechts, zie grafiek 1). Het betreft vooral inheemse boomsoorten.

Grafiek 1. Meest voorkomende geslachten bomen in gemeente Stadskanaal

SORTIMENT

Ongeveer 95% van het bomenbestand bestaat uit niet meer dan 20 geslachten. Hiervan zijn er 18 geslachten die inheemse soorten bevatten (dikgedrukt in tabel 3). Om iets te kunnen zeggen over het totaal aantal inheemse bomen in de gemeente Stadskanaal is meer data nodig. Bij veel bomen mist de soortnaam en lang niet alle soorten binnen een geslacht zijn inheems. Om toch een beeld te schetsen is ervan uitgegaan dat de boom de meest voorkomende soort in Nederland is, wanneer alleen de geslachtsnaam genoemd staat in de dataset.

Tabel 3. Aantallen sortiment per geslacht.

Wetenschappelijke benaming	Nederlandse benaming	Aantal	% totaal
Quercus	**Eik**	**15597**	**51,0**
Betula	**Berk**	**2736**	**8,9**
Tilia	**Linde**	**2349**	**7,7**
Acer	**Esdoorn**	**1767**	**5,8**
Fraxinus	**Es**	**1224**	**4,0**
Fagus	**Beuk**	**628**	**2,1**
Alnus	**Els**	**621**	**2,0**
Pyrus	Peer	590	1,9
Aesculus	**Paardenkastanje**	**499**	**1,6**
Platanus	**Plataan**	**486**	**1,6**
Prunus	**Kers**	**481**	**1,6**

Malus	**Appel**	**456**	**1,5**
Carpinus	**Haagbeuk**	**311**	**1,0**
Populus	**Populier**	**287**	**0,9**
Salix	**Wilg**	**196**	**0,6**
Ailanthus	**Hemelboom**	**195**	**0,6**
Sorbus	**Lijsterbes**	**163**	**0,5**
Gleditsia	Christusdoorn	148	0,5
Robinia	**Acacia**	**145**	**0,5**
Ulmus	**Iep**	**135**	**0,4**
Totaal		**29014**	**94,7**

GEVARIEERD BOMENBESTAND

Met het oog op biodiversiteit, ziekten en plagen is een divers bomenbestand van belang. Dit plan gaat uit van de (2-)5-10-20 regel. Waarbij maximaal 20% van het bomenbestand uit dezelfde familie mag bestaan, 10% uit hetzelfde geslacht, 5% uit dezelfde soort en 2% uit cultivars.

De (2-)5-10-20 regel wordt in deze notitie als richtlijn gehanteerd, het is niet haalbaar om het gehele bomenbestand om te vormen. Met name op soort en cultivar niveau worden de voorgeschreven percentages snel overschreden. Wel kan de regel gebruikt worden om inzichtelijk te krijgen hoe de verdeling van familie, geslacht, soort en cultivar is binnen de gemeente Stadskanaal. Tevens kan dit helpen bij het verkrijgen van een divers bomenbestand door soorten of cultivars die 'te veel' aanwezig zijn, minder aan te planten.

Wanneer het bestand geactualiseerd is kan de (2-)5-10-20 regel nader bekeken worden, op basis van de huidige dataset is hier een ruwe schets gemaakt. In tabel 4 staat de verhouding uitgewerkt voor het geslacht eik (*Quercus*). In bijlage 1 staat het uitgewerkt voor de 6 meest voorkomende geslachten.

Tabel 4. Voorbeeld; Verhouding aandeel familie, geslacht en soort van het geslacht eik (*Quercus*).

		Aantal totaal	%
Familie (20%)	Fagaceae	16271	53
Geslacht (10%)	Quercus	15.597	51
Soort (5%)	Quercus cerris	14	0,046
	Quercus palustris	240	0,78
	Quercus petraea	1	0,0032
	Quercus robur	14861	49
	Quercus rubra	148	0,48
Cultivars (2%)	Quercus robur 'Fastigiata'	332	1,1
	Quercus robur 'Fastigiata Koster'	1	0,0032

Zoals te zien in tabel 4 zijn er van de napjesdragersfamilie (*Fagaceae)* en van het geslacht eik (*Quercus)* teveel bomen aanwezig om binnen de grenzen van de (2-)5-10-20 regel te blijven. De familie had niet meer dan 20% van het totaal aantal bomen bedragen, het is 53%. En het geslacht had niet meer dan 10% van het totaal aantal bomen mogen zijn, het is 51%. Bij nieuwe aanplant is het dus verstandig geen eiken (*Quercus*) meer aan te planten en om een geslacht te kiezen die niet binnen de napjesdragersfamilie (*Fagaceae*) familie valt. De rest van het bomenbestand, zoals het nu in de data staat, lijkt binnen de grenzen van de (2-)5-10-20 regel te blijven. Alleen bij de andere geslachten uit de napjesdragersfamilie (*Fagaceae*), wordt bij de familie dus de grens uit de regel overschreden.

SOORTENKEUZE

Inheemse soorten zijn soorten die van nature of al een geruime tijd in Nederland voorkomen. Inheemse soorten zijn voor de biodiversiteit waardevoller dan uitheemse soorten. Op inheemse bomen kunnen bijvoorbeeld tot wel 450 verschillende soorten insecten voorkomen, terwijl op uitheemse bomen dit aantal rond de 10 ligt (Alterra Wageningen UR, 2011). Daarom ligt de voorkeur op inheemse soorten, met name in het buitengebied.

De verdeling binnen de gemeente is ongeveer als volgt (zie tabel 5): 75,3% van het bomenbestand is inheems en 19,6% is uitheems. Gekeken naar de soorten ligt deze verdeling andersom, dit houdt in dat er veel inheemse bomen van dezelfde soorten staan daarentegen hebben de uitheemse bomen een grote diversiteit aan soorten. Cultivars zijn bekeken als uitheemse soorten, omdat dit geen soorten zijn die van nature in Nederland voorkomen.

Tabel 5. Inheemse en uitheemse soorten (data waar wetenschappelijke soortnaam bekend is)

	Aantal soorten	Soorten %	Aantal totalen	Totalen %
Inheems	39	18,2	22269	75,3
Uitheems[1]	156	72,9	5790	19,6
Onbekend[2]	19	8,9	1511	5,1
Totaal	**214**	**100**	**29570**	**100**

[1] Inclusief cultivars

[2] Alleen geslacht bekend

Naast cultivars en inheemse- en uitheemse soorten wordt onderscheid gemaakt in welk gebiedstype de soorten thuishoren. De gemeente Stadskanaal ligt in het veenkoloniale/zand landschap. Hier zijn voornamelijk podzol-, veen- en eerdgronden te vinden. Op deze bodems groeien geslachten als eik, els, wilg, populier en berk (*Quercus, Alnus, Salix, Populus en Betula)*. Het heeft de voorkeur om bij aanplant te kiezen voor gebiedseigen, inheemse soorten van regionale herkomst.

OMLOOPTIJD

Bij bomen is er verschil in omlooptijd (oftewel de tijd die een boom nodig heeft om volle wasdom te bereiken en af te sterven). Zo heeft bijvoorbeeld populier (*Populus*) een korte omlooptijd, door de snelle groei. Eik (*Quercus*) groeit trager en heeft een langere omlooptijd. Bij soorten met een korte omlooptijd zal eerder beheer nodig zijn dan bij trager groeiende soorten met een langere omlooptijd. Om het moment van beheer goed af te stemmen is het van belang om de omlooptijd van de bomen binnen de gemeente Stadskanaal te kennen. Er wordt dan ook aangeraden om de leeftijd en omlooptijd op te nemen in de data. In bijlage 3 staat

een voorbeeld welke parameters het bestand het beste kan bevatten om een goed beeld te krijgen van het boomareaal.

In de gemeente Stadskanaal bestaat 1,51% van het bomenbestand uit wilg en populier (*Salix* en *Populus*), met een korte omlooptijd (zie tabel 6). 54,37% van de bomen bestaat uit iep, eik en esdoorn (*Ulmus, Quercus en Acer*), met een lange omlooptijd (van meer dan 60 jaar). Ongeveer een 10e deel van het bomenbestand bestaat uit es, els en linde (*Fraxinus, Alnus* en *Tilia)* (13,12%) en heeft een gemiddelde levensverwachting van 30-60 jaar.

Tabel 6. Omlooptijd bomenbestand

Omlooptijd	Soorten	Aantal totaal	%
Kort (<30 jaar)	Salix	196	0,937725
	Populus	287	0,640397
	Totaal	***483***	1,578122
Gemiddeld (30-60 jaar)	Fraxinus	1224	3,999216
	Alnus	621	2,029014
	Tilia	2349	7,674966
	Totaal	***4194***	13,7032
Lang (>60 jaar)	Ulmus	135	0,44109
	Quercus	15597	50,9606
	Acer	1767	5,773378
	Totaal	***17499***	57,17506
	Overig	9800	33,1417

KWALITEIT

De inventarisatie geeft weer dat de gemeente een achterstand in het boombeheer heeft. Er wordt geadviseerd om deze achterstand de komende jaren in te halen en tegelijkertijd de informatie actueel en compleet te maken.

Er zijn 20863 zogenoemde knelpunten geconstateerd. Een knelpunt is een opmerking over een onderdeel van een boom. Het is mogelijk dat één boom meerdere knelpunten heeft. Voor deze knelpunten is één of andere vorm van onderhoud nodig (zie tabel 7). De snoeibeelden worden apart behandeld in: paragraaf Inventarisatie snoeibeeld. In deze paragraaf komen de begeleidingssnoei, onderhoudssnoei en vormsnoei aan bod.

Tabel 7. Overzicht van achterstallig onderhoud

		Aantal totaal	%
Kroon	**Totaal afwijkingen kroon**	**16993**	**81**
	Dood hout	8307	40
	Uitgescheurde/uitzakkende takken	443	2,1
	Verminderde bladzetting	549	2,6
	Plakoksels/zuigers	721	3,5
	Insecten kroon	6	0,029
	Rot/zwam	147	0,70
	Onvoldoende doorrijhoogte	6820	33
Stam	**Totaal afwijkingen stam**	**2429**	**12**
	Insecten stam	45	0,22
	Rot/zwamvorming	262	1,3
	(Verborgen) holte/inrotting	1138	5,5
	Scheur/rib	302	1,4
	Mechanische beschadiging	449	2,2
	Scheefstand	225	1,1
	Afwijking entplaats	8	0,038
Wortels	**Totaal afwijkingen wortels**	**1441**	**7,0**
	Rot/zwamvorming (stamvoet)	204	0,98
	Beschadiging wortel/stamvoet	1063	5,1
	Grondscheuren (instabiel)	10	0,048
	Opdrukken verharding	164	0,79
	Totaal	**20863**	**100**

CONDITIE

De bomen krijgen een label op basis van de boomconditie. Het lijkt op de conditieschaal van het Stadsbomenvademecum, alleen mist de optie 'zeer slecht'. Het is niet bekend waarom deze optie mist, er wordt wel aangeraden om deze optie mee te nemen in het Excel bestand om consistent te zijn met de conditieschaal van het Stadsbomenvademecum. De conditie is genoteerd als 'goed', 'voldoende', 'matig' of 'slecht'. In tabel 8 staat een overzicht van de boomconditie.

Tabel 8. Overzicht van de boomconditie

	Aantal totaal	%
Goed	7240	24
Voldoende	19870	65
Matig	1602	5,2
Slecht	409	1,3

Van de 95,2% van de bomen uit de dataset waarvan de conditie bekend is heeft 88,6% (27110 stuks) een redelijke tot goede conditie. De andere 6,6% (2011 stuks) heeft een matige of slechte conditie. 525 van de bomen worden verwijderd (1.7%) en bij 1012 bomen (3,3%) wordt nader onderzoek gedaan.

Op het moment dat een boom dood is of een slechte conditie heeft, heeft verwijderen en vervangen in het woon- en winkelgebied hogere prioriteit dan in het groen- of buitengebied.

Van de bomen met een slechte conditie in de gemeente Stadskanaal staan er ca. 200 in het woongebied.

SPREIDING IN LEEFTIJD

De leeftijdsopbouw van het bomenbestand is een belangrijke parameter om bepaalde beslissingen over het bomenbestand te nemen, omdat er een verband bestaat tussen leeftijd van de boom en onderhoudsintensiteit. Het kan bijvoorbeeld erg nuttig zijn om te weten waar de oudere bomen staan die binnen de komende tijd extra onderhoud gaan behoeven. Op dit moment staat er niets over de leeftijd van de bomen in de dataset. Daarom wordt geadviseerd dit aan te vullen.

In de toekomst kan de leeftijdsopbouw sterk veranderen door het uitvallen van grote hoeveelheden essen (*Fraxinus*) door de essentaksterfte. Op het moment bestaat 4,0% (1224 stuks) van het bomenbestand uit essen (*Fraxinus*). Het is de verwachting dat komende jaren ruim 1000 essen (*Fraxinus*) vervangen moet worden. In deze situatie ontstaat een schevere leeftijdsverdeling omdat een groot aantal relatief oude bomen uitvalt. 86,7% van de essen (*Fraxinus*) is *Fraxinus excelsior* (1061 stuks). Deze soort is het meest vatbaar voor essentaksterfte.

MONUMENTALE EN WAARDEVOLLE BOMEN

Er is geen lijst met monumentale en waardevolle bomen bekend binnen de gemeente Stadskanaal. Echter het is nuttig om te weten waar monumentale en waardevolle bomen staan. Deze bomen zijn het waard om te behouden omdat ze voldoen aan een aantal criteria die ze volgens de gemeente belangrijk maakt; zoals de cultuurhistorie en de beeldvorming.

In verband met het vast te stellen beleid voor gemeentelijke bomen is het aan te bevelen om voor de gehele gemeente een lijst monumentale en waardevolle bomen op te stellen, dit is inclusief de criteria waar de bomen volgens de gemeente aan moet voldoen. De lijst zal gaan over alle bomen; dus ook voor de bomen op begraafplaatsen, rond kerken en waardevolle bomen van particulieren.

Landelijk is er ook een register met monumentale bomen waarvan ook een aantal binnen de gemeente Stadskanaal staan:

-Bruine beuk van particulier naast de Oosterkade kerk, Oosterkade 6

-Bruine beuk van gemeente in Julianapark ter hoogte van Parksingel 2

-Bruine beuk van particulier achter Poststraat 19

-Witte Paardenkastanje van particulier in de voortuin van Scheepwerfstraat 38

-Hollandse Linde van particulier in de voortuin van Brink 3

De voorwaarden voor opname in het Landelijk Register van Monumentale Bomen zijn:

1. De boom moet een minimale leeftijd van 80 jaar hebben.

2. De boom dient voldoende gezond te zijn en een levensverwachting te hebben van minimaal 10 jaar.

3. De boom moet verder voldoen aan één van de volgende criteria:

- is beeldbepalend voor de omgeving;
- is cultuurhistorisch waardevol: standplaats is een belangrijk plek in de (lokale) geschiedenis;
- is dendrologisch waardevol: zeldzame soort of variëteit;
- is natuurwetenschappelijk of ecologisch waardevol: is het een moederboom, herbergt de boom bijzondere planten en/of dieren;
- heeft zeldzaamheidswaarde: omvang, hoogte, ouderdom of anderszins opvallend in provinciaal of landelijk perspectief.

Deze criteria, zoals ze beschreven staan onder voorwaarde 3 uit het Landelijk Register van Monumentale Bomen, zijn vrijwel altijd ook het uitgangspunt voor de voorwaarden voor de lijst met gemeentelijke monumentale bomen.

ZIEKTEN EN PLAGEN

Voor het bestrijden van ziekten en plagen werkt de gemeente Stadskanaal samen met de *Stichting Groninger Bomenwacht*. Binnen de gemeente zijn meerdere ziekten in bomen geconstateerd. Hierbij gaat het om ziekten die onder controle zijn en om uitbraken van nieuwe ziekten. Op dit moment is de essentaksterfte actueel. Gezien het grote aantal essen (*Fraxinus*) binnen Nederland en de ernstige bedreiging die de ziekte voor de bomen vormt, is een adequate aanpak belangrijk. De essentaksterfte neemt extreme vormen aan waarbij veel bomen sterven als gevolg van de aantasting. Naast essentaksterfte kunnen essen ook aangetast worden door bastwoekerziekte.

De iepziekte komt nog altijd voor maar de ziekte is goed beheersbaar. De bomen moeten wel gecontroleerd blijven worden. De kastanjebloedingsziekte heeft inmiddels veel slachtoffers gemaakt in Nederland en de besmetting is nog niet gestopt. Naast de bloedingsziekte kunnen kastanjes aangetast worden door de kastanjemineermot. Overige ziekten en aantastingen, zoals de berkendoder, wilgenhoutrups en verschillende soorten zwammen, zijn ongetwijfeld aanwezig binnen het bomenbestand. Daarnaast is de watermerkziekte vastgesteld bij wilgen (*Salix)* in Stadskanaal en is ook de eikenprocessierups aanwezig in Stadskanaal.

Het signaleren, monitoren en bestrijden van ziekten en plagen dient in het beleid opgenomen te worden. Signaleren van ziekten en plagen hoort plaats te vinden in een ander seizoen dan de winter omdat dan de symptomen van de ziekten en plagen niet goed te herkennen zijn, wegens het ontbreken van bladeren en vruchten. Bij het signaleren van ziekten en plagen dient met name aandacht besteed te worden aan de bovengenoemde ziekten en plagen.

INDELING BOMEN NAAR GROOTTE

Bij het planten van bomen dient rekening te worden gehouden met onderstaande maten voor het inschatten van de bovengrondse en ondergrondse beschikbare ruimte. Voor een boom van de 1e grootte kan de uiteindelijke kroondiameter meer dan 25 - 30 meter bedragen. Een boom van de 2e grootte kan een

kroondiameter van 5 – 10 meter bedragen. Bomen van de 3e grootte hebben vaak een kroondiameter van <5 meter. De onderlinge plantafstand kan in relatie worden gebracht met de orde van grootte. Als uitgangspunt kan gehanteerd worden dat de plantafstand even groot is als de toekomstige, verwachte kroonbreedte.

1E BOOMGROOTTE

Functie:	Bomen langs gebiedsontsluitingswegen en stroomwegen of als solitaire boom in parken of groenstroken.
Soorten:	Esdoorn, kastanje, beuk, es, plataan, populier, eik, wilg, linde, iep
	(Acer, Castanea, Fagus, Fraxinus, Platanus, Populus, Quercus, Salix, Tilia, Ulmus)
Boomhoogte:	>15m
Kroonhoogte:	>12m
Kroonbreedte:	>10m

2E BOOMGROOTTE

Functie: Bomen in wijken en woonstraten.

Soorten:	Paardenkastanje, els, berk, haagbeuk, sierkers/laurier, peer
	(*Aesculus, Alnus, Betula, Carpinus, Prunus, Pyrus)*
Boomhoogte:	8-15m
Kroonhoogte:	6-12m
Kroonbreedte:	5-10m

3E BOOMGROOTTE

Functie: Bomen in smalle straten en op woonerven.

Soorten:	Meidoorn, appel
	(*Crataegus, Malus)*
Boomhoogte:	<8m
Kroonhoogte:	<6m
Kroonbreedte:	<5m

Om een idee te geven van de verdeling is een telling gedaan waaruit blijkt dat bomen van de 1e en 2e grootte het meeste voorkomen in Stadskanaal. Een klein deel van de telling staat in tabel 9.

Tabel 9. Overzicht Boomgrootte

1e boomgrootte		2e boomgrootte		3e boomgrootte	
Quercus	15597	Betula	2736	Malus	456
Tilia	2349	Alnus	621	Crataegus	43
Totaal	**17946**		**3357**		**499**

Het heeft de voorkeur om bomen in groenvakken te planten. Op alle plantingslocaties, en bij plaatsing in verharding in het bijzonder, dient voldoende doorwortelbare ruimte aanwezig te zijn of gecreëerd te worden; passend bij het grondwaterprofiel. Voor bomen van de 1e grootte geldt een doorwortelbaar volume van 40 m3. Voor bomen van de 2e grootte geldt 20 m3 en voor bomen van de 3e grootte 10 m3.

Op het moment dat bomen op een 'verkeerde' plaats staan (zoals bomen: dicht op de erfgrens, in een te kleine plantplaats of in te smalle groenstroken), moet nagedacht worden in hoeverre deze behouden moeten worden. Afhankelijk van de vitaliteit kan gekozen worden voor het behoud of verwijderen van deze bomen.

SORTIMENTSKEUZE

VRUCHTDRAGENDE BOMEN

Vruchtdragende bomen kunnen voor overlast zorgen als deze zijn geplant bij parkeerplaatsen, winkelstraten of in woongebieden. Denk hierbij aan soorten als witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*), groene trompetboom (*Catalpa bignonioides*) en Japanse notenboom (*Ginkgo biloba*).

HONINGDAUW

Naast vruchtval kan hinder ontstaan door bijvoorbeeld dauwvorming van linden. *Tilia x europaea* en *Tilia x europaea 'Pallida'* zijn lindesoorten die zeer gevoelig zijn voor luisaantasting met honingdauw en roetdauw als gevolg (Boomkwekerij Gebr. Van den Berk B.V., 2004). *Tilia cordata* en *Tilia platyphyllos* zijn lindesoorten die weinig last hebben van luis, maar wel aangetast kunnen worden. *Tilia x europaea 'Euchlora'* is een lindesoort met een geringe aantasting door luis. De lindesoort *Tilia tomentosa* is tolerant voor bladluis (Janson & Janssen, 2006). Het gebruik van deze soort wordt echter afgeraden, omdat deze soort weinig windvast is. Het toepassen van de lindesoort *Tilia cordata* blijkt beter. In tabel 10 is de verdeling van soorten binnen het geslacht linde (*Tilia*) weergeven.

Bij bomen die voor overlast zorgen (door bijvoorbeeld vruchtval of dauw) kan afhankelijk van de vitaliteit gekozen worden voor het behouden of verwijderen van deze bomen

Tabel 10. Soortverdeling van linden, met aflopende gevoeligheid voor luis

	Gevoeligheid	Aantal totaal	% van totaal
Tilia x europaea	Zeer gevoelig	1440	4,70
Tilia x europaea 'Pallida'	Zeer gevoelig	5	0,02
Tilia cordata	Weinig last	542	1,77
Tilia platyphyllos	Weinig last	318	1,04
Tilia x europaea 'Euchlora'	Gering	0	0
Tilia tomentosa	Tolerant	5	0,02
Overige soorten		10	0,03
Totaal	**2349**		**7,67**

ZOUTTOLERANTE BOMEN

Zouttolerantie is van belang bij bomen die langs gebiedsontsluiting-, stroom- en verbindingswegen staan. Rond deze wegen wordt over het algemeen zout gestrooid in de winter ter bestrijding van gladheid. Dit zout komt in de bermen en groenstroken terecht en heeft daar invloed op de bodem en de soorten die aanwezig zijn.

Soorten als Spaanse aak (*Acer campestre)*, gewone es (*Fraxinus excelsior*) en zomereik (*Quercus robur*) zijn zouttolerant. In totaal bestaat 59% van het bomenbestand uit bomen die goed tegen strooizout kunnen (zie bijlage 2*)*. Bij het planten van bomen langs wegen waar veel strooizout gebruikt wordt, hebben deze soorten de voorkeur.

DROOGTEBESTENDIGE SOORTEN

Omdat het de afgelopen paar zomers erg droog geweest is en extremen veel vaker voorkomen is ook een lijst gemaakt van soorten die goed tegen droogte kunnen. Soorten als ruwe berk (*Betula pendula*), Spaanse aak (*Acer campestre*) en winterlinde (*Tilia cordata*) zijn droogtebestendig. In totaal bestaat ongeveer 14% van het bomenbestand uit bomen die goed tegen droogte kunnen (zie bijlage 2).

WORTELDRUK

Als gevolg van wortelopdruk kunnen scheuren in het asfalt en oneffenheden in elementenverharding ontstaan. Dit speelt een grote rol bij bomen in verharding. Vanuit de dataset van juli 2020 is bekend van 164 bomen dat deze de verharding opdrukken in de gemeente Stadskanaal. Oorzaken liggen vaak in een beperkte ondergrondse groeiruimte voor de boom. Bij het aanpakken van dit probleem kan gekozen worden voor het oplossen van de gevolgen en het voorkomen van wortelopdruk.

Bij het oplossen kan gekozen worden voor: de aanleg van groeiplaatsverbeteringen voor de boom; het herstellen van de gevolgen van wortelopdruk (zoals scheuren in het asfalt en oneffenheden in elementenverharding); het verwijderen van de beschadigde verharding.

Vaak is voorkomen beter dan achteraf de problemen oplossen. Om dit te verwezenlijken is een aantal opties die overwogen kan worden: bij de aanplant te kiezen voor boomsoorten die geen verharding opdrukken (zoals witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) of hemelboom (*Ailanthus altissima*)); zorgen voor voldoende groeiruimte voor de boom en bij de aanleg wortelwerende maatregelen te nemen (zoals een boomwortelgeleiding, boomkratten of het plaatsen van bomen in bunkers). Daarnaast kan bomengrond, -zand of -granulaat gebruikt worden als blijkt dat de grond waarin de boom geplant wordt ongeschikt is.

SNOEIBEELD

BEGELEIDING SNOEI

Met begeleiding snoei wordt de snoei bedoeld die de boom nodig heeft om tot de volwassen habitus te komen. Afhankelijk van de soort duurt dit enkele tot tientallen jaren.

ONDERHOUD SNOEI

Met onderhoud snoei wordt de snoei bedoeld die nodig is om de boom gezond en vitaal te houden als de volwassen habitus is bereikt.

Herstellen van bomen met een achterstallig of verwaarloosd beeld in de begeleidings- of onderhoud snoei is een goede keus als de boom binnen het groennetwerk past en de achterstand op redelijke termijn te herstellen is. Past de boom niet in het groennetwerk of is de achterstallige snoei niet te herstellen dan is kap van de boom met herplant van een geschikte soort, die past binnen het groennetwerk, de beste keuze.

VORM SNOEI

Vorm snoei wordt toegepast op bomen die op een andere manier verzorgd worden dan gebruikelijk is. Het gaat hier met name om knotbomen, leibomen, fruitbomen en gekandelaberde bomen. Deze bomen worden allemaal binnen een vaste cyclus gesnoeid om een bepaalde vorm te bereiken of te behouden. Voor de knotbomen is dit eens per drie jaar, leibomen en fruitbomen worden elk jaar gesnoeid en gekandelaberde bomen eens per zes jaar. Fruitbomen staan in de huidige dataset niet apart als vormboom aangewezen, als de gemeente de dataset actualiseert wordt aangeraden om fruitbomen ook mee te nemen als optie voor parameter boomtype (Kolom E).

In totaal zijn er 517 vormbomen in Stadskanaal aanwezig (zie tabel 11). Waarvan het merendeel uit leibomen bestaat. Van het gehele bomenbestand is 1,7% vormboom, bestaand uit 0,2% knotboom (61 stuks), 1,2% leiboom (372 stuks) en 0,3% is gekandelaberd (84 stuks). 20% van de vormbomen (104 stuks) heeft een achterstallige snoei. Op dit moment kan er nog geen onderscheid gemaakt worden tussen begeleiding snoei, onderhoud snoei en vorm snoei.

Tabel 11. Vormbomen

	Aantal totaal	%	Snoei
VORMBOMEN			
Leiboom	372	1,2	1x per jaar
Fruitboom	-	-	1x per jaar
Knotboom	61	0,2	1x in de 3 jaar
Gekandelaberde boom	84	0,3	1x in de 6 jaar
Totaal	**517**	**1,7**	

2. JURIDISCH KADER

KAPVERGUNNINGEN EN APV

Het kapbeleid van de gemeente is geregeld in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) Hoofdstuk 4: Bescherming van het milieu en het natuurschoon en zorg voor het uiterlijk aanzien van de gemeente; Afdeling 5: Het bewaren van houtopstanden. Er staat hierin aangegeven wanneer een boom gekapt mag worden en wanneer niet. Het deel van de APV betreffende de houtopstanden is opgenomen in bijlage 4.

ZORGPLICHT VOOR BOMEN

De eigenaar van bomen heeft zorgplicht voor zijn bomen, ter bescherming van medeburgers en hun eigendommen. De oorsprong van deze zorgplicht is te vinden in het Burgerlijk wetboek (BW art. 6.162). De zorgplicht voor bomen betekent dat de boomeigenaar zijn boom moet onderhouden en regelmatig inspecteren ten behoeve van de veiligheid (Bomenstichting Den Haag, 2017).

BOOMVEILIGHEIDSCONTROLE (BVC)

Door gecertificeerde medewerkers (van de gemeente zelf of van aannemers) de BVC te laten uitvoeren en gelijktijdig de onderhoudstoestand op te laten nemen, kan de controle eenvoudig in het werkpakket worden opgenomen. Zo beschikt de gemeente altijd direct over de actuele informatie van het bomenbestand. Als bij controle calamiteiten worden vastgesteld kan direct adequaat onderhoud worden uitgevoerd.

De veiligheid rond bomen is voor een groot deel afhankelijk van de stabiliteit van de boom. Met stabiliteit wordt niet alleen de vastheid van het wortelstelsel bedoeld, maar tevens de sterkte van de stam, kroon en takken. De BVC is daarom vooral gericht op het visueel beoordelen van de stabiliteit. Verslaglegging van de controle is belangrijk. Een goede aanpak kan aansprakelijkheid voorkomen. Op basis van jurisprudentie wordt in de praktijk onderscheid gemaakt tussen:

- Algemene zorgplicht (systematische boomcontrole en zo nodig maatregelen nemen), periodiek uit te voeren. Bij bomen van de 1e en 2e grootte wordt aangeraden dit eenmaal in de drie jaar te doen. Bomen van de 3e grootte hebben een lagere gevaarzetting doordat ze kleiner zijn. Het eenmaal in de zes jaar controleren van deze bomen volstaat.
- Verhoogde zorgplicht (jaarlijkse controle voor bomen met verhoogde gevaarzetting).
- Onderzoek plicht (nader onderzoeken van bomen waar uitwendige gebreken zijn vastgesteld die een gevaar kunnen opleveren).

WET NATUURBESCHERMING

De Wet natuurbescherming speelt een belangrijke rol bij het bomenbeheer en bomenonderhoud. Deze wet beschermt het voortbestaan van plant- en diersoorten. Handelingen die dit voortbestaan bedreigen, zijn verboden. Voordat bomen worden gesnoeid moet worden onderzocht of er geen beschermde flora of fauna in en om de boom groeit/verblijft, o.a. controleren op broedende vogels en vleermuizen.

GROENNETWERK

Het groennetwerk is medebepalend voor de prioriteit van het wegwerken van het achterstallig onderhoud aan de bomen. Wanneer bomen met zwaar achterstallig onderhoud niet passen in het groennetwerk hebben ze minder prioriteit in het onderhoud en kunnen ze beter worden verwijderd. Waarna nieuwe bomen worden aangeplant die passen binnen het groennetwerk. Dit heeft een positief effect op de kwaliteit van het groennetwerk en het budget.

Vitale bomen, die niet binnen het groennetwerk passen, kunnen op termijn (over 15 of 20 jaar) vervangen worden. Op dit moment heeft vervangen geen prioriteit, omdat ze vitaal zijn en nog meerdere jaren mee kunnen. Het is echter wel de wens om een sortiment aan te planten dat past binnen het huidige groennetwerk.

3.HUIDIGE KNELPUNTEN EN RISICO'S

KWALITEIT EN KWANTITEIT

Knelpunten in de kwaliteit en kwantiteit zijn op hoofdlijnen: de onwetendheid door de incomplete dataset; de grote hoeveel eikenbomen waardoor het sortiment niet variabel is; dood hout; plakoksels/zuigers; ontoereikende doorrijhoogte; holtes en inrotting; mechanische beschadigingen en stambeschadiging.

Sortimentsverbetering

Enkele soorten zijn in grote aantallen aangeplant (zie tabel 3 en bijlage 1). Een groot deel van het sortiment bestaat uit eik (*Quercus*) daarnaast bestaat 95% van het bomenbestand uit niet meer dan 20 soorten.

Met het oog op ziekten en plagen en biodiversiteit is het aan te bevelen om een gevarieerd bomenbestand te creëren. Het heeft de voorkeur om bij nieuwe aanplant de (2-)5-10-20 regel te hanteren. Het is niet het doel om het gehele bomenbestand om te vormen naar deze regel. Het doel is om de verdeling van het sortiment in beeld te krijgen, zodat bij aanplant van nieuwe bomen gekozen kan worden voor soorten die nog niet zoveel zijn aangeplant.

De (2-)5-10-20 regel is getoetst aan het bomenbestand van de gemeente Stadskanaal. Hieruit blijkt dat eik (*Quercus*) oververtegenwoordigd is. Bij aanplant van nieuwe bomen heeft het de voorkeur om de soorten en cultivars die oververtegenwoordigd zijn minder aan te planten om een gevarieerder bomenbestand te realiseren. Dat houdt in: kiezen voor een andere familie dan de napjesdragersfamilie (*Fagaceae*). Mocht de keuze toch op deze familie vallen, kies dan voor een ander geslacht dan eik (*Quercus*). Indien er toch gekozen wordt voor eik (*Quercus*), dan is het verstandig om een andere soort te kiezen dan zomereik (*Quercus rubur*).

Daarnaast is de essentaksterfte actueel, de huidige uitbraak van de ziekte vraagt om bezinning op het grote aantal essen (*Fraxinus*). Dit geldt tevens voor de standplaats en aanplant van eiken (*Quercus*) op locaties waar veel mensen komen, in verband met het voorkomen van de eikenprocessierups in de toekomst. Deze rups doodt de boom niet maar is wel een zorg voor de volksgezondheid. Faciliteren van de natuurlijke vijanden van

de rups draagt bij aan de bestrijding van de eikenprocessierups. Een goed bermbeheer, met vlinderbloemigen, kan helpen bij het tegengaan van de eikenprocessierups.

Binnen de gemeente zijn relatief weinig boomsoorten aangeplant met een korte omlooptijd (zoals wilg (*Salix*) en populier (*Populus*)). Soorten met een gemiddelde of lange omlooptijd zijn in grotere mate aangeplant. Het heeft ook de voorkeur om soorten met een gemiddelde of lange omlooptijd aan te planten. Deze soorten hebben minder snel onderhoud nodig en gaan langer mee dan bomen met een korte omlooptijd. Vanuit duurzaamheidsoogpunt en het streven naar één boom per inwoner, evenredig verspreid over de gemeente, is dit wenselijk.

In september 2020 is het bomenbestand gecontroleerd en zijn ruim 20000 knelpunten geconstateerd (zie tabel 7 op bladzijde 13). Veel van deze knelpunten betreffen de aanwezigheid van dood hout en zogenaamde probleem takken (zoals dubbele toppen, zware takken, etc.). Deze knelpunten worden opgelost met een inhaalslag in de snoeiachterstand. Hiermee blijven ongeveer 5000 knelpunten over, waarvan de meeste knelpunten in holtes en inrotting en beschadiging aan de wortel/stamvoet zitten. Binnen vijf jaar (<2026) moeten deze knelpunten aangepakt worden. Waarbij de prioriteit op de veiligheid ligt.

CONDITIE

Op het moment dat de conditie beoordeeld is als 'matig' of 'slecht', moet nagedacht worden over het vervangen van deze bomen. Dat geldt vanuit de dataset voor 6,6% (2011 stuks) van de bomen.

LEEFTIJDSOPBOUW

Een ongelijke leeftijdsopbouw kan een risico vormen voor het bomenbestand van een gemeente. Wanneer veel bomen een gelijke leeftijd hebben ontstaat de kans dat veel bomen tegelijk vervangen moeten worden. In gemeente Stadskanaal is niet bekend of dit een probleem kan gaan opleveren. De leeftijdssopbouw van de bomen is onbekend. Door per decennium 15% van het bomenbestand aan te planten of te vervangen kan ervoor gezorgd worden dat het bomenbestand een gelijkere leeftijdsopbouw krijgt. Het is belangrijk dat de leeftijd van de bomen opgenomen wordt in de dataset zodat de leeftijdsopbouw ook gecontroleerd kan worden.

De essentaksterfte speelt een rol in de leeftijdsopbouw. Het is de verwachting dat binnen de komende tien jaar 75% tot 85% van alle essen (*Fraxinus*) zal uitvallen door deze ziekte. Dit betekent een uitval van ongeveer 1041 stuks in gemeente Stadskanaal. De leeftijdsklasse van de essen (*Fraxinus*) is onbekend maar bij uitval zal de leeftijdsopbouw zeker schever worden dan het nu is.

MONUMENTALE EN WAARDEVOLLE BOMEN

Er is geen lijst met monumentale en waardevolle bomen aanwezig. Van 5 bomen is er monumentale of waardevolle status bekend vanuit het Landelijk Register Monumentale bomen. Er wordt aangeraden om wel een dergelijke lijst op te stellen om de voor de gemeente waardevolle bomen een extra bescherming te geven.

Het vastleggen van de bescherming van monumentale en waardevolle bomen in het beleid is gewenst om de bomen te waarborgen en duurzaam in stand te houden.

ZIEKTEN EN PLAGEN

Binnen de gemeente zijn meerdere ziekten en plagen in bomen geconstateerd. Het gaat hierbij om zowel bestaande ziekten die onder controle zijn als om uitbraken van nieuwe ziekten en plagen. Met het huidige bomenbestand spelen voornamelijk de volgende ziekten en plagen een rol: essentaksterfte, watermerkziekte, bastwoekerziekte, iepziekte, kastanjebloedingsziekte, kastanjemineermot, berkendoder, wilgenhoutrups, zwammen en eikenprosessierups.

Het signaleren, monitoren en bestrijden van ziekten en plagen dient eenduidig vastgelegd te worden. Op deze manier kan een gezond bomenbestand gewaarborgd worden, waarbij ziekten en plagen onder controle blijven en geen onveilige situaties ontstaan.

VERKEERDE BOOMGROOTTE

Bomen kunnen aangeplant zijn op een locatie waarbij de boomgrootte, die in volle wasdom bereikt wordt, niet past. Zo kunnen bomen van de 1e grootte in kleine of smalle straten geplaatst zijn, waarbij de hoogte en breedte van de kroon een probleem kunnen worden. De boom kan in deze situatie niet volledig, zonder ingrepen, tot volle wasdom uitgroeien. Daarnaast kunnen bomen van de 3e grootte in een bosplantsoen geplaatst zijn, waardoor deze in korte tijd overgroeid zijn door andere soorten en niet tot beeld komen in de beplanting.

Van alle bomen in de dataset van Stadskanaal is de locatie bekend. De boomgrootte is helaas niet in de dataset opgenomen, er is wel een parameter genaamd 'Opkroonhoogte', dit komt het dichtst in de buurt. Er zijn 105 bomen met een opkroonhoogte van minstens 8 m die binnen woonwijken staan. Afhankelijk van de vitaliteit kan gekozen worden voor het behouden of vervangen van de, op basis van boomgrootte, misplaatste bomen. Om hier beter uitspraak over te kunnen doen, is het wenselijk om de gegevens aan te vullen. Op het moment is informatie over de boomgrootte te beperkt beschikbaar.

VERKEERDE SORTIMENTSKEUZE

Bij de aanplant van bomen kan een verkeerd sortiment toegepast zijn. Zo kunnen bomen zijn geplaatst op een locatie die niet gunstig is voor de ontwikkeling van de boom of voor de omgeving. Zoals bomen met vruchtval of honingdauw bij parkeerplaatsen of in woongebieden, zoutgevoelige bomen langs wegen, bomen in verharding die daar niet goed tegen bestand zijn en bomen die verharding opdrukken. Daarnaast kunnen er bomen zijn die op een standplaats zijn geplaatst waar deze niet tot volle wasdom kunnen uitgroeien door beperkte boven- en/of ondergrondse groeiruimte. Andere 'verkeerd' aangeplante bomen kunnen bestaan uit bomen die niet in het landschap passen. Deze bomen zijn vaak niet gebiedseigen.

Het vervangen van dit 'verkeerde' sortiment is in principe niet aan de orde zolang de bomen vitaal zijn en goed onderhouden. Op het moment dat het 'verkeerde' sortiment niet vitaal is, worden de bomen vervangen door een passend sortiment. Zo wordt op termijn een bomenbestand gerealiseerd dat vitaal is en past bij de omgeving.

ONDERHOUDSTOESTAND

Met een inventarisatie van het snoeibeeld kan een aantal knelpunten worden waargenomen. Een achterstallig beeld in de begeleidings- of onderhoudssnoei kan reden geven om de boom te kappen en te vervangen. Er kan beter voor kap en vervangen gekozen worden wanneer de boom niet binnen het groennetwerk past en het achterstallig beeld niet op redelijke termijn te herstellen is. Als hiervan geen sprake is, is herstel van het achterstallig beeld wel de moeite waard.

4. TOEKOMSTBEELD

Het toekomstbeeld van het bomenbestand in de gemeente Stadskanaal bestaat uit veilige en gezonde bomen met een goede groei- en standplaats en een evenwichtige leeftijdsopbouw. Het streven naar een breed en variabel sortiment draagt bij aan een vitaal bomenbestand dat weerbaar is tegen ziekten en plagen. Daarnaast zorgt regelmatig en kwalitatief goed (snoei)onderhoud aan de bomen voor een hogere kwaliteit tegen lagere kosten, waardoor dit kapitaalgoed duurzaam in stand wordt gehouden en beheer en onderhoud zo wordt uitgevoerd dat er zo min mogelijk kapitaalvernietiging optreedt.

In dit onderdeel van het rapport wordt een voorstel voor het bomenbeleid gepresenteerd. De richtlijnen die het beleid vormen zijn onderverdeeld in relevante onderwerpen om het overzichtelijk te maken. Het beleid dient als onderbouwing van het hierop volgende voorstel voor het beheerplan en als houvast voor het nemen van beslissingen over de bomen in de gemeente.

GEGEVENS

- De gegevens per boom aanvullen en bijhouden om een werkbare database te krijgen van het bomenbestand. Vooral gegevens over de conditie en locatie van de boom zijn noodzakelijk om het bomenbestand efficiënt te kunnen onderhouden. In het document Parameters bomenbestand (opgenomen in bijlage 3) staat een lijst met de benodigde gegevens per boom. In dit document staan ook de suggesties voor aanvullingen die op dit moment nog ontbreken in de dataset.

STREEFPUNTEN

- Het streven is één boom per inwoner; in een evenwichtige verspreiding over de gemeente. Het streven naar één boom per inwoner is goed haalbaar. Door het aanplanten van nieuwe bomen, het beperken van uitval van bomen en het verlengen van de levensduur van oude bomen kan het aantal bomen in de gemeente verhoogd worden. Goed boombeheer en onderhoud is van belang om meer oudere, vitale bomen te krijgen.
- Bomen hebben een gemiddelde levenscyclus van zestig jaar (geldt niet voor monumentale of waardevolle bomen). Dit is de meest gangbare omlooptijd volgens het Handboek Bomen (Normeninstituut Bomen, 2018).
- De inwoners worden meer betrokken door de mogelijkheid te participeren in projecten. Met behulp van projecten als: de natuurwerkdag, boomplantdagen en meeloopdagen vanuit scholen met het groenbeheer van de gemeente; wordt samen met de inwoners aandacht besteed aan de plaats van bomen in systeem aarde en bijzondere bomen binnen de gemeente. Zo leren de inwoners de bomen waarderen.
- Bij civieltechnische- en integrale cultuurprojecten behoren bomen onderdeel te zijn van het plan.
- Bomen op gevoelige locaties worden beschermd zodat de kans op schade kleiner wordt.

FUNCTIES

- Bomen worden zo onderhouden dat hun aantrekkelijkheid als decor, de landschappelijke-, ecologische- en (verkeers-)geleidende functie optimaal in stand blijft. Het gaat hier om de functie van de boom in de leefomgeving van mens en dier (microklimaat) en de functie van de boom op grotere schaalniveaus zoals in het groennetwerk.
- De functie van de boom hangt nauw samen met de boomgrootte, de volgende boomgroottes worden gehanteerd:

1E BOOMGROOTTE

Functie:	Bomen langs gebiedsontsluitingswegen en stroomwegen of als solitaire boom in parken of groenstroken.
Soorten:	Esdoorn, kastanje, beuk, es, plataan, populier, eik, wilg, linde, iep
	(Acer, Castanea, Fagus, Fraxinus, Platanus, Populus, Quercus, Salix, Tilia, Ulmus)
Boomhoogte:	>15m
Kroonhoogte:	>12m
Kroonbreedte:	>10m

2E BOOMGROOTTE

Functie: Bomen in wijken en woonstraten.

Soorten:	Paardenkastanje, els, berk, haagbeuk, sierkers/laurier, peer
	(*Aesculus, Alnus, Betula, Carpinus, Prunus, Pyrus)*
Boomhoogte:	8-15m
Kroonhoogte:	6-12m
Kroonbreedte:	5-10m

3E BOOMGROOTTE

Functie: Bomen in smalle straten en op woonerven.

Soorten:	Meidoorn, appel
	(*Crataegus, Malus)*
Boomhoogte:	<8m
Kroonhoogte:	<6m
Kroonbreedte:	<5m

KWALITEITSNIVEAUS VOLGENS CROW

- Langs drukke wegen (gemeentelijke hoofdwegen), in het centrum van woonkernen en op begraafplaatsen worden bomen onderhouden op kwaliteitsniveau A.
- Alle overige bomen, binnen en buiten de bebouwde kom, worden onderhouden op kwaliteitsniveau B.

ONDERHOUD

- Het bomenbestand wordt zo onderhouden dat de gemeente voldoet aan de zorgplicht en de boomveiligheid waarborgt. De oorsprong van waaruit de zorgplicht voortkomt, ligt in het Burgerlijk wetboek (BW art 6.162). In de rechtspraak wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende vormen:

Algemene zorgplicht

Systematische controle van de bomen waarbij zo nodig maatregelen worden genomen, ook wel boomveiligheidscontrole of BVC genoemd. Het advies is om bij bomen van de 1e en 2e grootte dit één keer in de drie jaar te doen. Bij bomen van de 3e grootte volstaat één keer in de zes jaar.

Verhoogde zorgplicht

Wanneer bomen een verhoogde gevaarzetting hebben is een jaarlijkse controle de toedracht. Attentiebomen worden jaarlijks geïnspecteerd, risicobomen worden jaarlijks nader geïnspecteerd. Bomen met een tijdelijk verhoogd risico worden slechts eenmaal nader geïnspecteerd.

Onderzoek plicht

Wanneer is vastgesteld dat bomen uitwendige gebreken hebben die gevaar kunnen opleveren is nader onderzoek een plicht.

- Onderhoud voor alle bomen wordt tijdig uitgevoerd zodat kapitaalvernietiging wordt voorkomen.
- De verzorging van bomen wordt uitgevoerd bij jonge bomen of om de levensduur van oude bomen te verlengen. De verzorging bestaat uit watergeven, bemesten, beluchten, etc. In beginsel wordt ervan uitgegaan dat dit jaarlijks bij nieuwe aanplant en monumentale of waardevolle bomen wordt gedaan.
- De leeftijdsopbouw van het bomenbestand wordt op peil gehouden door jaarlijkse nieuwe aanplant. Het streven is 15% van het bomenbestand aan nieuwe aanplant per decennium.
- Bij projecten of werkzaamheden in de leefomgeving dienen bomen beschermd te worden. De bomen behoren al in beeld te zijn tijdens het maken van de plannen. Wanneer de bomen beïnvloed worden door het project wordt aangeraden een boom effect analyse (BEA) uit te laten voeren.
- Er zijn voorwaarden waaraan voldaan moet worden wanneer er werkzaamheden dicht bij bomen uitgevoerd worden. De voorwaarden staan beschreven in de bomenposter 'Werken rond Bomen' van het Norm instituut bomen (opgenomen in bijlage 5).
- Bij schade aan de boom worden de kosten verhaald op de veroorzaker. Met behulp van de NVTB (Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen) methode of met hulp van een taxateur van de NVTB wordt het schadebedrag bepaald.
- Voordat er grote groenprojecten plaatsvinden moet worden onderzocht, door een ecoloog of andere deskundige (zoals aangegeven door RVO), of er geen beschermde flora en/of fauna in de bomen groeit/verblijft; conform de Wet natuurbescherming.
- In de uitvoering wordt rekening gehouden met de natuur door te werken met aandacht voor flora en fauna.
- Bomen ouder dan zestig jaar komen op de attentielijst voor inspectie.

INHAALSLAG

- Bomen met een achterstallig beeld, die passen binnen het groennetwerk, worden hersteld als het beeld binnen redelijke termijn te herstellen is m.b.v. begeleidings- of onderhoud snoei. Past de boom niet in het groennetwerk of is de achterstallige snoei niet op redelijke termijn te herstellen; dan is kap van de boom met herplant van een geschikte soort, die past binnen het groennetwerk, de beste keuze. Vitale bomen, die niet binnen het groennetwerk passen, kunnen op termijn (over 15 of 20 jaar) vervangen worden. Op dit moment heeft vervangen geen prioriteit, omdat ze vitaal zijn en nog meerdere jaren mee kunnen. Zo wordt op termijn een bomenbestand gerealiseerd dat vitaal is en past bij de omgeving
- Bij plantfouten moet nagedacht worden in hoeverre de bomen behouden moeten worden. Afhankelijk van de vitaliteit kan gekozen worden voor het behoud of verwijderen van deze bomen.
- Wanneer deze verkeerd geplaatste bomen behouden kunnen worden moet gewerkt worden aan groeiplaatsverbetering. Bij het oplossen worden groeiplaatsverbeteringen voor de boom aangelegd, óf de ontstane gevolgen (zoals scheuren in het asfalt en oneffenheden in elementenverharding) worden hersteld, óf de beschadigde verharding wordt verwijderd.

UITVAL EN VERVANGING

- Het kappen van bomen is de laatste optie die overwogen moet worden, er wordt aangeraden om het kappen tot een minimum te beperken, er moet worden voldaan aan de voorwaarden uit de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV).
- Het kappen of verplanten van bomen is alleen mogelijk als voldaan wordt aan de voorwaarden vanuit de APV. Het kapbeleid van de gemeente is geregeld in de Algemene Plaatselijke Verordening Hoofdstuk 4: Bescherming van het milieu en het natuurschoon en zorg voor het uiterlijk aanzien van de gemeente; Afdeling 5: Het bewaren van houtopstanden. Er staat hierin aangegeven wanneer een boom gekapt mag worden en wanneer niet. Dit deel van de verordening is opgenomen in bijlage 4.
- Bij het kappen van een boom wordt die boom één op één vervangen met geschikt sortiment, daarbij komt wel de voorwaarde dat de standplaats duurzaam is en het beeld erdoor verbetert. Een kwalitatief goede standplaats is van groot belang, de boom moet tot volle wasdom kunnen groeien

zonder dat er onveilige situaties ontstaan. Het is van belang om te zorgen voor voldoende groeiruimte voor de boom. Er kan voor gekozen worden om bij de aanleg wortelwerende maatregelen te nemen (zoals een boomwortelgeleiding, boomkratten of het plaatsen van bomen in bunkers). Daarnaast kan bomengrond, -zand of -granulaat gebruikt worden als blijkt dat de grond waarin de boom geplant wordt ongeschikt is.

- De voorkeur gaat uit naar bomen van kwekerijen met een kwaliteitskeurmerk. Met het oog op kwaliteit en duurzaamheid.
- Op het moment dat bomen een matige of slechte conditie hebben en herstel zeer moeilijk is, dient nagedacht te worden over verwijdering en vervanging. Verwijderen en vervangen van bomen in het woon- en winkelgebied heeft hogere prioriteit dan het verwijderen en vervangen van bomen in het buitengebied.
- In de toekomst kan de leeftijdsopbouw sterk veranderen door het uitvallen van grote hoeveelheden essen (Fraxinus) door de essentaksterfte. Er moet rekening gehouden worden met het uitvallen van de essen (Fraxinus), het liefst via een protocol. Er staat een link naar een voorbeeldprotocol van Stichting Groninger Bomenwacht onderaan bijlage 3.
- Aan het einde van de levensduur worden bomen op de attentielijst geplaatst. Wanneer de vitaliteit verslechterd wordt de boom verwijderd en vervangen door een nieuwe boom. Er wordt ervan uitgegaan dat bomen één op één vervangen worden door een soortgelijke boom. Daarnaast wordt een gemiddelde levensduur van zestig jaar gehanteerd in het bomenbestand. Dit is de meest gangbare omlooptijd uit het Handboek Bomen (Normeninstituut Bomen, 2018) . Dit geldt niet voor monumentale en waardevolle bomen.

ZIEKTEN EN PLAGEN

Ziekten en plagen worden actief bestreden als deze het bomenbestand onder druk zetten of een gevaar vormen voor de samenleving. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende onderdelen:

Signaleren en monitoren

Bij de systematische controle van de bomen wordt vastgelegd wat voor gebreken de boom heeft, hier vallen ziektes en plagen ook onder. Bij het vaststellen van een ziekte of plaag krijgt de boom een aanduiding (attentieboom of risicoboom) en wordt de boom vaker gecontroleerd om de situatie in de gaten te houden. Naast de systematische controle dient er eens per jaar ook een controle plaats te vinden op actuele ziekte en plagen, dit dient te gebeuren buiten de winter want in de winter zijn de symptomen niet goed te herkennen.

Bestrijden

Wanneer is vastgesteld dat de boom lijdt aan een ziekte of plaag dienen er vervolgmaatregelen plaats te vinden. De koers van actie moet onderbouwd worden en bij verwijdering dient de boom op een duurzame manier vervangen te worden.

Aanplant: Geschikt sortiment

- Het bomenbestand dient gevarieerd, klimaatbestendig, inheems en passend in de omgeving te zijn. De voorkeur gaat uit naar bomen met een laag risico voor ziekten en plagen.
- Om een variabel bomenbestand te verwezenlijken wordt als uitgangspunt de (2)-5-10-20-regel gebruikt. Op basis van de inventarisatie worden de volgende soorten afgeraden om de variatie niet verder in het geding te laten komen: soorten uit: de napjesdragersfamilie (Fagaceae), en dan in het bijzonder het geslacht: eik (Quercus) en de soort: zomereik (Quercus robur).
- De standplaats van bomen is bij voorkeur zo duurzaam mogelijk. De preferente locatie is gedurende de complete omlooptijd van de boom geschikt om ontwikkelingsproblemen en onveilige situaties te voorkomen. Hierbij zijn belangrijk: de eigenschappen van de soort, de functies van de boom, de overlevingskans, het verwachte onderhoud, de onder- en bovengrondse ruimte, de boomgrootte, de locatie zelf en eventuele verstorende parameters (zoals het strooien van zout en wortelopdruk bij verharding).
- Bij aanplant van nieuwe bomen gaat de voorkeur uit naar soorten met een gemiddelde of lange omlooptijd, deze hebben minder snel beheer en onderhoud nodig.

- Bij nieuwe aanplant in verharding altijd gebruik maken van boomspiegels.
- De gegevens van de nieuwe aanplant worden direct en volledig opgenomen in het bomenbestand.
- Voor het aanplanten van bomen gaat de voorkeur uit naar het najaar. Dit is voor praktisch alle boomsoorten de meest geschikte tijd om bomen aan te planten.
- Aanplant van vormbomen wordt tot het minimum beperkt in verband met het intensieve beheer en de hoge onderhoudskosten.

WAARDEVOLLE EN MONUMENTALE BOMEN

- Voor waardevolle en monumentale bomen wordt een vastgestelde lijst en kaart beschikbaar gesteld en deze wordt bijgehouden. Een boom is monumentaal als deze landelijk staat aangemerkt als monumentaal of als de boom:

  1) 80 jaar of ouder is

  2)een stamdoorsnede heeft van minstens 60 cm op 1.30 m hoogte

  3) niet in onomkeerbare slechte staat is

  4) één of meer bijzondere waarden heeft (zie Bijzondere waarden hieronder).

  Een boom is waardevol als deze:

  1) 40 jaar of ouder is

  2) een stamdoorsnede heeft van minstens 50 cm op 1.30 m hoogte

  3) niet in onomkeerbare slechte staat verkeerd

  4) één of meer bijzondere waarden heeft (zie Bijzondere waarden hieronder).

  Dit geldt tevens voor de bomen op begraafplaatsen, rond kerken en bomen van particulieren. Voor het beheer van de waardevolle of monumentale bomen van particulieren kan voor particulieren een bijdrage gegeven worden. Dit kan een financieële bijdrage zijn, maar ook in de vorm van advisering.

- Waardevolle en monumentale bomen worden optimaal beheerd.
- Waardevolle en monumentale bomen zijn beschermd en worden niet gekapt, tenzij er bij hoge uitzondering door de gemeente een kapvergunning voor verleend wordt. Dit gebeurt alleen bij zeer zwaarwegende algemene belangen.

BIJZONDERE WAARDEN

Beeldbepalende waarde: De boom is sterk bepalend voor de sfeer op de desbetreffende plek, de boom is een kenmerk van de plek door zijn uiterlijk en grootte. Het verwijderen van de boom zou de beeldkwaliteit aantasten.

Landschappelijke waarde: De boom vormt een herkenningspunt in het landschap of maakt onderdeel uit van een intacte laanbeplanting of boomgroep die een herkenningspunt vormt in het landschap.

Cultuurhistorische waarde: De boom maakt onderdeel uit van de lokale historische identiteit. Er bestaat een aantoonbaar verband met de lokale geschiedenis, of de boom maakt deel uit van een cultuurhistorisch waardevol object.

Waarde voor omliggende houtopstand: Het weghalen van de boom zal schade aanrichting aan de omliggende bomen.

Natuurwaarde: De boom is voedselbron voor of biedt onderdak aan beschermde flora of fauna. Of de boom is een bijzondere of zeldzame soort in het gebied.

OVERLAST

- Overlast door bomen (boom met achterstallig of verwaarloosd beeld, bladval, overhangende takken, schaduw, honingdauw, wortelopdruk etc.) wordt getolereerd binnen aanvaardbare grenzen.
- Voor bestaande ontolereerbare gevallen van overlast wordt gekeken naar een passende oplossing met in het uiterste geval kap en vervanging. Een voorbeeld van een ontolereerbaar geval: takken over de erfgrens bij een particulier. Volgens de voorwaarden uit het Burenrecht, artikel 5:44 lid 1 BW en jurisprudentie kan de gemeente genoodzaakt zijn om overhangende takken te verwijderen.

WANNEER NEEMT DE GEMEENTE GEEN MAATREGELEN

- Hinder door schaduw, tenzij het hoofdvertrek van een gebouw met een woonfunctie gedurende de gehele dag geen zonlicht krijgt door de boom. Ook bij zonnecollectoren moet de initiatiefnemer zelf rekening houden met de aanwezige bomen. Bij aanplant van nieuwe bomen wordt rekening gehouden met bestaande zonnecollectoren.

-Belemmering van uitzicht, tenzij er een gevaarlijke situatie ontstaat.

-Ingroeiende wortels in kabels, leidingen, funderingen of tuinen. Dit valt onder eigen verantwoordelijkheid (BW art 5:44 lid 2) en de betreffende boom mag niet onherstelbaar beschadigd of onveilig worden door de wortelkap, de gemeente is wel bereid gezamenlijk tot een passende oplossing te komen.

-Wortelopdruk op privéterrein, wanneer er in de openbare ruimte een onveilige situatie ontstaat door wortelopdruk wordt dit wel aangepakt.

-Groene – of algen aanslag door schaduwwerking.

- Overlast van insecten, direct en indirect (dauw), tenzij de volksgezondheid in het geding komt.

-In de boom aanwezige vogels of vleermuizen met alles wat daarbij komt kijken, deze soorten zijn beschermd via de Wet natuurbescherming.

-Bladval, tenzij er een gevaarlijke situatie ontstaat.

-Vruchtval, tenzij er een gevaarlijke situatie ontstaat.

-Allergische reacties door een bepaald soort bomen.

D. COMMUNICATIE

Een mooie manier om het groenbeleid te communiceren met inwoners is via Storymap. Dit is een interactieve website. Deze is voor iedereen vrij toegankelijk via internet. In een storymap kunnen tekstuele informatie, beelden en kaarten overzichtelijk worden geordend en bij elkaar worden gebracht. Tevens kunnen digitale linken worden toegevoegd zodat makkelijk te schakelen is met informatie van derden. Dit zorgt voor een laagdrempelig medium waarmee bewoners makkelijk het beleid en beheer kunnen zien van bijvoorbeeld de berm voor hun huis of het grasveld om de hoek. Hiermee hopen we vragen op voorhand weg te nemen en het creëren van draagvlak bij een veranderende inrichting en beheer. De gemeente voorziet in het onderhoud en invulling van de Storymap. Bewoners kunnen deze alleen inzien en kunnen deze niet zelf aanpassen.

Het voordeel van Storymap is dat we ons groenbeleid op één plek gebundeld hebben. Het beleid voor begraafplaatsen, sportvelden, zwembaden en boombeheerplannen kunnen hier bijvoorbeeld aan worden toegevoegd, maar ook het beheer van de gehele openbare ruimte. Op deze manier kan de bewoner op 1 plek terecht voor verschillende vragen en antwoorden over de openbare ruimte. Het toevoegen van interactief kaartmateriaal van GIS, met beschrijvende teksten is een ander bijkomend voordeel.

Een Storymap is breder inzetbaar dan een beleidsstuk op papier. Het is voor alle bewoners altijd inzichtelijk, er kunnen meerdere stukken aan worden toegevoegd en kan gekoppeld worden aan reeds bestaande communicatiemiddelen. Zo vormt de Storymap een goede aanvulling op de bestaande media van de gemeente; de website, het Geoportaal en Fixi. De link hiertussen moet duidelijk gelegd worden.

Hiernaast is er de ambitie een klankbordgroep op te zetten, bestaande uit leden van dorps- en wijkraden en vakdeskundigen. Deze klankbordgroep helpt om het groenbeleid in Stadskanaal verder vorm te geven en ondersteunt bij het onderhouden hiervan.

E. AANBEVELINGEN

Groennetwerk
Werk het groennetwerk Stadskanaal verder uit. Het netwerk is erop gericht verschillende groeninrichtingen met elkaar te verbinden en het duurzaam in stand te houden. Binnen dit Groennetwerk krijgen flora en fauna de ruimte zich te verspreiden zonder tussenkomst van barrières als wegen, hekken of muren. Het Groennetwerk verbindt niet alleen verschillende groenzones binnen de gemeentegrenzen, maar ook daarbuiten. Het Groennetwerk sluit waar mogelijk aan op het Natuurnetwerk Nederland.

Beeldende communicatie
Werk met een beeldende communicatiemethode. Het werken met Storymaps vereist wel een goede borging van het actueel houden van de gegevens in de organisatie.

Klankbordgroep
Zet een brede klankbordgroep op. In de dorpsraden zitten groengroepen die hebben aangegeven mee te willen denken. Deze mensen willen we betrekken bij het verder opstellen en uitvoeren van beheer- en beleidsplannen van het groen in de gemeente. Dit begint al bij het concept groenbeleid. Dit stuk dus. Hiervoor moeten de juiste mensen in kaart gebracht en benaderd worden. Hiernaast kan deze klankbordgroep actief ondersteunen bij de groeninrichting en het beheer.

Beheerplannen
Stel beheerplannen op. Breng op basis van de gebiedstypen de verschillende beheertypen in kaart. Koppel hier de onderhoudsprijzen aan, zodat per beheertype het budget inzichtelijk is.

Bomenbestand
Breng het bomenbestand op orde. Dit kan gedaan worden door kritisch te kijken naar het bestaande databestand en de ontbrekende paramaters aan te vullen gedurende de volgende inspectierondes.

Maaikaart
Stel een maaikaart op. Het opstellen van maaikaarten creëert duidelijkheid en voorkomt fouten. Op deze kaarten (in GBI) staat het beheer van alle bermen. Dit vraagt aandacht en tijd om dit goed en locatiespecifiek in het systeem te zetten. Deze maaikaarten worden opgesteld in overleg met de wijkraden. De verwachting en diepgang van deze kaarten moeten vooraf goed worden besproken.

Doelsoorten
Bepaal doelsoorten om het beleid meetbaar te maken. Doelsoorten helpen bij het meten van de kwaliteit van een natuurlijke inrichting. Op basis van de aan- of afwezigheid van deze soorten kan er een conclusie worden getrokken of het groenbeleid succesvol was, of dat er meer werk nodig is.

Monitoring
Zoek samenwerking met natuurclubs en verenigingen. Het monitoren van de ontwikkelingen van het groen, de biodiversiteit of doelsoorten binnen de gemeente. Op deze manier blijven we op de hoogte van de ontwikkelingen en kunnen we, waar nodig, bijsturen.

Particulier bermbeheer
Geef bewoners de ruimte voor zelfbeheer. Geen berm is hetzelfde, ook niet binnen een wijk of straat. Bermen vragen om maatwerk met haar eigen beheer. In samenspraak met bewoners en omwonenden kunnen we kijken naar de mogelijkheden tot eigen beheer. Ziet de bewoner graag een meer natuurlijke berm, of heeft ze het liever strak gemaaid? De opties kunnen samen met de klankbordgroep of groene werkgroepen worden besproken.

Faunapassages

Verbind kansrijke groene gebieden. Inventariseer de faunapassages, waar ze liggen en de gebruiksintensiteit hiervan. Worden ze goed benut of zijn meer efficiëntere locaties voor deze passages. Zeker in combinatie met het inrichten van een groennetwerk, is het goed om een dergelijke inventarisatie te hebben.

BIJLAGE I: SPEERPUNTEN STADSKANAAL

SPEERPUNTEN STADSKANAAL

Burgerparticipatie

Stadskanaal kent een actief verenigingsleven. De gemeente steunt deze initiatieven en stimuleert de eigen verantwoordelijkheid voor de leef- en woonomgeving

Proeftuin

Stadskanaal wil zichzelf profileren als 'Proeftuin van het Noorden' en biedt hierbij ruimte voor initiatieven, pioniers en het experiment. Zeker als deze bijdragen aan de gemeenschap.

Ecologische ontwikkeling

De gemeente biedt ruimte aan duurzame, natuurvriendelijke ontwikkeling. Dit betekend een goede balans tussen natuurlijke, economische, technologische en sociale belangen. Deze ambitie sluit aan bij het *Akkoord van Parijs*.

Beheer

Het beheer wordt uitgevoerd op basis van beeldkwaliteit. Hierbinnen is er ruimte voor verschillende beheertypen, passend bij het karakter van de omgeving en de gewenste onderhoudsintensiteit.

GEMEENTE STADSKANAAL

BOUWSTENEN VOOR INCLUSIEF GROEN

DE GROENE DRAAD VOOR GROENBELEID

GROEN EN IDENTITEIT

VERSTERK HET GEMEENTELIJKE KARAKTER

De inrichting van het groen sluit aan bij het karakter van de gemeente en houdt rekening met de landschappelijke structuren en cultuurhistorische kenmerken. De karakteristieke dorpskernen in het veenkoloniale, open landschap in contrast met de bosrijke natuurgebieden en het beekdal van de Ruiten-Aa is een sterke eigenschap van de gemeente Stadskanaal.

GROEN EN LEEFBAARHEID

PRETTIG WONEN, RECREËEREN EN SAMENKOMEN

Men komt tot rust in een groene omgeving. Zicht op groen zorgt voor een prettigere leefomgeving en vergroot het gevoel van veiligheid. Het versterkt de sociale cohesie, bewoners komen er samen, ontmoeten elkaar of werken met elkaar aan het groen in de straat of buurt. Er wordt gewandeld, gerecreëerd, gesport en uitgerust. Hiernaast zorgt de lucht zuiverende werking voor een gezondere omgeving voor haar bewoners.

GROEN EN NATUUR

VERGROOT DE BIODIVERSITEIT

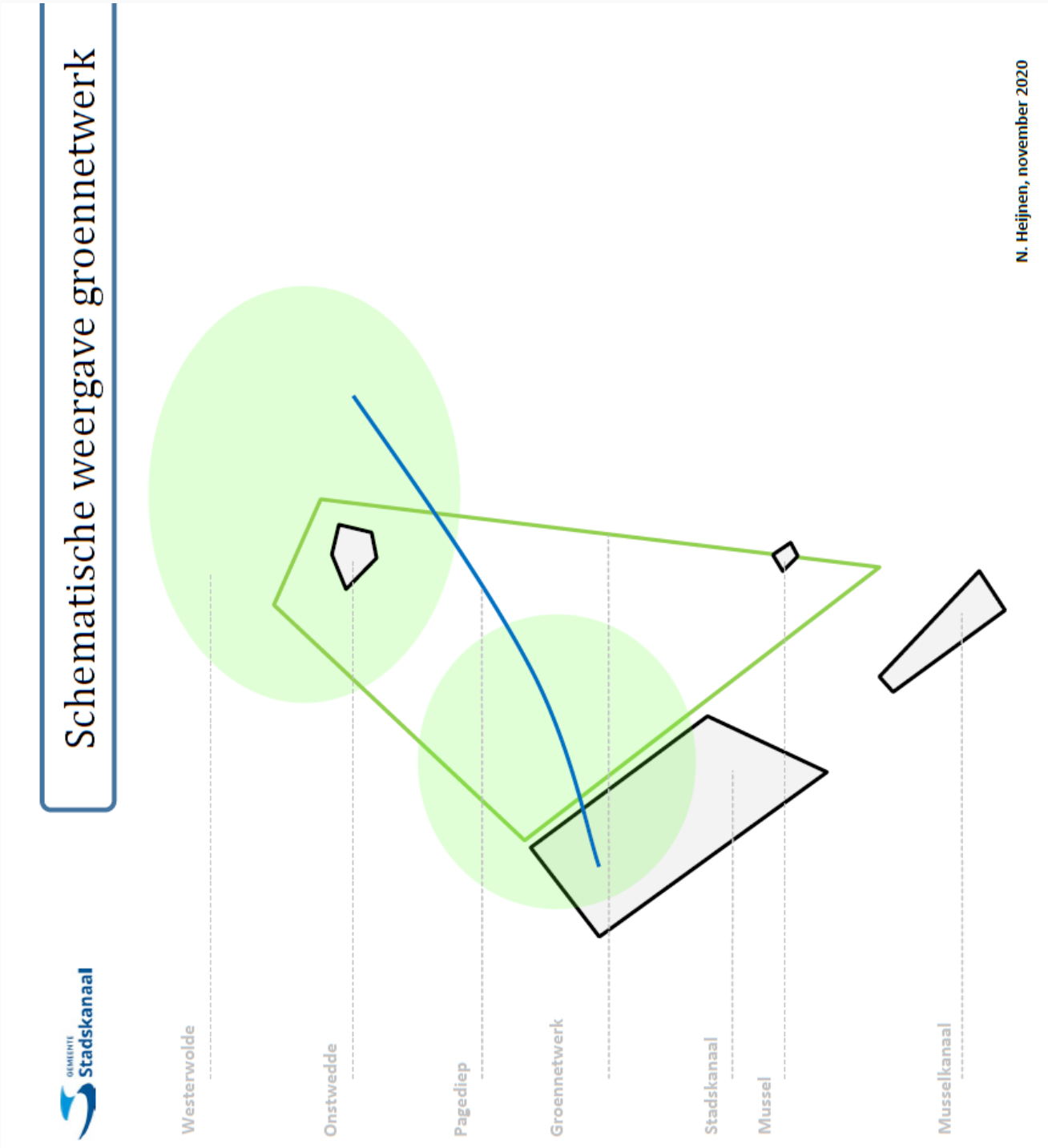
Natuurvriendelijk beheren van het groen vergroot de biodiversiteit in de bebouwde omgeving. Het koppelen van groenzones tot een netwerk vergroot de migratiemogelijkheden voor planten en dieren. Dit zorgt voor stabiele, gezonde populaties. Hiernaast draagt groenbeleving bij aan het draagvlak voor natuurbehoud en -ontwikkeling.

GROEN EN KLIMAAT

MINDER WARMTE- EN WATEROVERLAST

Groen is onmisbaar bij het inspelen op de negatieve effecten van een veranderend klimaat. Dit kan door verharding zoveel mogelijk te vervangen voor groenelementen. Groen zorgt dat water in de bodem kan infiltreren. Hiernaast kan dit water vastgehouden worden in vijvers of op grasvelden om het te kunnen gebruiken in hete zomers. Tijdens deze hete zomers zorgt groen voor verkoeling door schaduw en verdamping.

BIJLAGE III: EERSTE OPZET GROENNETWERK STADSKANAAL

Opzet Groennetwerk

Het groennetwerk zorgt voor verbinding tussen de verschillende groene inrichtingen van Stadskanaal. Dit vergroot de verspreidingsmogelijkheden voor planten en dieren en geeft deze soorten meer mogelijkheden zich voort te planten, dit zorgt voor gezondere populaties.
In combinatie met de fietsroutes is het groennetwerk aantrekkelijke recreatiemogelijkheden.

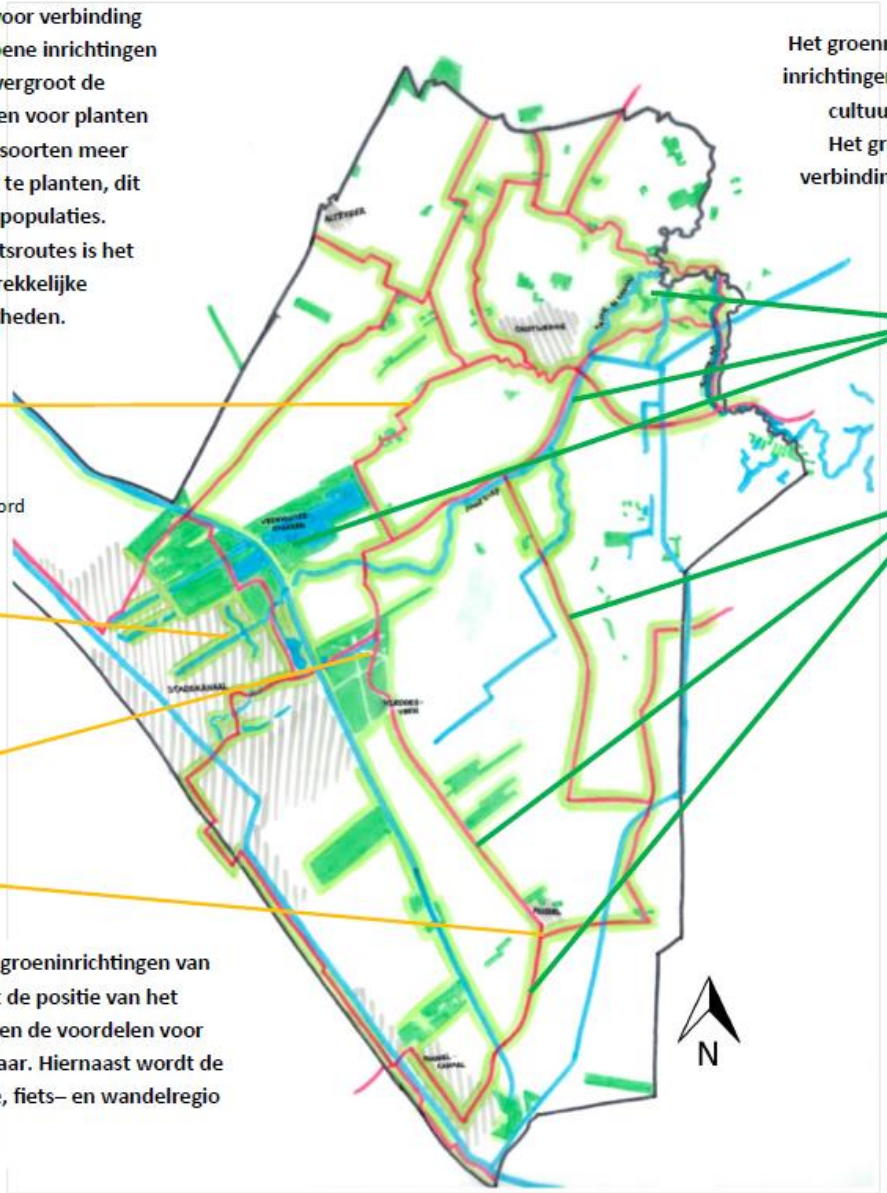
Het groennetwerk is gebaseerd op bestaande natuurlijke inrichtingen van Stadskanaal en is nauw verweven met de cultuurhistorische kenmerken van de gemeente.
Het groennetwerk maakt gebruik van bestaande verbindingen: het Pagediep en recreatieve fietsroutes.

Groene corridors langs recreatieve verbindingen

Groene aders de dorpskernen laten doordringen en bewoners hiervan bewust maken

Knooppunt Vledderbos

Knooppunt Mussel

De as van het netwerk wordt gevormd door de verbinding tussen de Westerwolde met de Ruiten Aa en de Veenhuizerstukken, via het Pagediep.

Via Vosseberg en Oomsberg worden Mussel en Musselkanaal aangesloten aan het groennetwerk. Hiermee omvat het groennetwerk de gehele gemeente.

De Veenhuizerstukken en het Pagediep hebben een natuurfunctie. De nadruk ligt hier dan ook meer op de instandhouding en ontwikkeling hiervan, dan op recreatie en toerisme.

Rondom Onstwedde en het Ruiten Aa-gebied liggen tal van recreatieve fietsroutes met elke route haar eigen karakter. Onstwedde kan zich door haar ligging ontwikkelen tot de toeristische kern van het buitengebied.

Oostelijk, richting Mussel en Musselkanaal ligt de nadruk

Door verbindingen te leggen met groeninrichtingen van omliggende gemeenten wordt de positie van het groennetwerk versterkt en worden de voordelen voor planten en dieren nog beter zichtbaar. Hiernaast wordt de positie van de regio als recreatieve, fiets– en wandelregio versterkt.

N. Heijnen, november 2020

BIJLAGE IV: CHECKLIST HERSTELLEN OF VERVANGEN

Voor de bomen met een achterstallig of verwaarloosd boombeeld is het aan te bevelen om een afweging te maken of de boom een snoeibeurt moet krijgen of dat het beter is om de boom te verwijderen en te vervangen. Onderstaande checklist is daarbij een hulpmiddel om tot een beslissing te komen.

1. Wat is de leeftijd- en levensverwachting van de boom?
    a. Qua leeftijd en levensverwachting zal de boom nog geruime tijd mee kunnen. *(1 pt)*
    b. Qua leeftijd en levensverwachting zal de boom niet lang meer leven. *(0 pt)*

2. Is er voldoende leefruimte voor de boom, boven en onder de grond?
    a. Ja, er is voldoende leefruimte boven en onder de grond. *(1 pt)*
    b. Nee, er is niet voldoende leefruimte boven en onder de grond. *(0 pt)*

3. Heeft de boom de juiste standplaats passend bij de soort en habitus (bijv. inheems, grootte, takbreuk, zoutgevoeligheid, opdruk trottoir, enz.)
    a. Ja, de standplaats is goed. *(1 pt)*
    b. Nee, de standplaats is niet goed. *(0 pt)*

4. Past de boom in het groennetwerk (bij bomen in lijnbeplanting)?
    a. Ja, de boom past in het groennetwerk. *(1 pt)*
    b. Nee, de boom past niet in het groennetwerk. *(0 pt)*

Ten aanzien van deze punten moet de vraag gesteld worden of het verantwoord is om de betreffende boom een snoeibeurt te geven.

5. Toch een snoeibeurt?
    a. Ja; de snoeibeurt uitgevoerd. *(Bij minimaal 3 punten)*
    b. Nee; de boom wordt verwijderd. *(Bij minder dan 3 punten)*

6. Na verwijderen weer een boom planten?
    a. Nee; geen boom planten.
    b. Ja; vervangen door dezelfde soort of door een andere soort.